

Μνήμων

Τόμ. 7 (1979)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Δ. ΛΟΥΛΕΣ : 'Ο βρετανικός τύπος για τη ναυμαχία του Ναβαρίνου •
Β. ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ : Καταγραφή των εμπορικών πλοίων του 'Ηρακλείου
το 1751 • ΠΕΝΑ ΣΤΑΥΡΙΑΝ - ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ : 'Ανέκδοτες επιστολές του
Γ. Σκληρού στον Γ. Ν. Πολίτη • Τ. Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ : Χρησιμολογι-
κό εικονογραφημένο μονόφυλλο των άρχων του 18ου αιώνα • Α. ΠΟ-
ΛΙΤΗΣ : Προσπάθειες και σχέδια του Φοριέλ για μιá δεύτερη έκδοση της
συλλογής των ελληνικών δημοτικών τραγουδιών • Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟ-
ΠΟΥΛΟΣ : Χειρόγραφα Φουρνά Εβρουτανίας • Ι. Κ. ΧΑΣΩΤΗΣ : 'Η
διπλωματική αλληλογραφία των Bouigny - Mabili (τέλη 1Η' - άρχες 1Θ'
αίωνα) • Γ. ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ : Ληστές και λησταντάρτες στην Κεν-
τρική 'Ελλάδα το 1835 - 1836 • Κ. ΛΑΠΠΑΣ : Γύρω από τον 'Αλέ-
ξανδρο 'Ησαφα και τις λιθογραφίες του • Τ. Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ : Σχό-
λιο στη «δευτέρα» έκδοση της 'Εγκυκλοπαίδειας του Πατούσα (1710)
• ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ : 'Ο Ρήγας Φεραίος. Νέα στοιχεία από τα αρχεία
της Τεργέστης • Π. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ : Στρατιωτική συμφωνία Βρε-
ταννίας - 'Ελλάδας (9 Μαρτίου 1942) • Η. FLEISCHER : 'Αντίποινα
των γερμανικών δυνάμεων Κατοχής στην 'Ελλάδα 1941 - 1944 •
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1976

ΑΘΗΝΑ 1978 - 1979

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ. ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ

ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ

doi: [10.12681/mnimon.210](https://doi.org/10.12681/mnimon.210)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ Ο. (1979). Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ. ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ. *Μνήμων*, 7, 150-174. <https://doi.org/10.12681/mnimon.210>

Τυπάλδος στις 6 Μαΐου 1713. Ὑποθέτω ἀπὸ τὸ 1713 τὸ χρόνο πρόσφορο γιὰ νὰ τοποθετήσουμε τὴν «τεχνητὴ ἀνακαίνιση» τῆς Ἑγκυκλοπαίδειας. Τὸ 1720 φαίνεται νάχει περάσει ὁ ἀνακαινισμένος τίτλος τῆς στὸν κατάλογο τοῦ τυπγράφου¹³.

Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν / Ε.Ι.Ε

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ

Ἀπὸ τὶς μελέτες πού ὡς τώρα ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὸν Ρήγα Βελεστινλή δὲν φαίνεται νὰ ἔχει γίνει συστηματικὴ ἔρευνα στὰ ἀρχεῖα τῆς Τεργέστης, τῆς πόλης ὅπου ἐγίνε ἡ σύλληψή του στὶς 19 Δεκεμβρίου 1797¹.

Στὸ Archivio Diplomatico di Trieste καὶ συγκεκριμένα στὸν φάκελο "Atti di Polizia Segreta 1797"² βρέθηκαν δύο ἔγγραφα, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ γίνει

λον, ὥστε ὁποῦ, ὑποβάλλει ὁ ἄγιος μεγαλομάρτυς ἐκδικεῖται τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ναοῦ του»
Ἔτσι γράφει στὶς 25 Μαΐου 1713 ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη ὁ Δ. Νοταρᾶς στὸ Χρυσανθο Ἱεροσολύμων. Πηγή του γράμμα τοῦ Ν. Κομνηνοῦ-Παπαδόπουλου ἀπὸ τὴν Πάδοβα (Μ. Γ ε δ ε ὦ ν, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τ. Α' 1911 σ. 133 - 136).

13. Κατάλογος Σάρου - Βόρτολη, Βενετία 1720: Φ. Ἡ λ ι ο ὕ, Προσθήκες Α' ὀ.π. σ. 146. Ἡ ἀναγραφὴ, ἀναλυτικὴ ἀλλὰ χωρὶς ὄνομα συγγραφέα, εἶναι τεκμήριο γιὰ νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἀναφέρεται στὴν ἀνακαινισμένη ἔκδοσι. Τὸ βιβλίον σημειώνεται πολὺ συνοπτικὰ καὶ στοὺς ἐπόμενους γνωστοὺς καταλόγους Σάρου - Βόρτολη ὡς τὸ 1744 πού ἔχουμε τὴν ἐπόμενη ἔκδοσή τους, πλήρῃ ἀνατύπωση τῆς ἀρχικῆς πρώτης ἔκδοσης τοῦ 1710, ὅπως δηλώνεται ρητὰ καὶ στὴν τυπωμένη ἄδεια ἔκδοσής τῆς (16 Σεπτεμβρίου 1743).

1. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ πὼς παρὰ τὸν σημαντικὸ ρόλο πού διαδραμάτισε ἡ Τεργέστη στὴν ὄλη ὑπόθεσι, δὲν μπορούμε νὰ μιλάμε γιὰ εὔρεσι πλούσιων νέων στοιχείων. Φαίνεται πὼς ὁ ὄγκος τῶν ἐγγράφων διαβιβάστηκε στὴ Βιέννη, ὅπως μπορεῖ νὰ συμπεράνει κανεὶς ἀπὸ τὰ ἔγγραφα πού κυρίως ἔχουν δημοσιευθεῖ ἀπὸ τοὺς: Ε. L e g r a n d καὶ Σ π. Λ ἄ μ π ρ ο, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἐξαχθέντα καὶ δημοσιευθέντα ὑπὸ Αἰμ. Λεγρὰνδ μετὰ μεταφράσεως ἑλληνικῆς ὑπὸ Σπυρ. Λάμπρου, Ἰθ. 1891 (στὸ ἐξῆς: L e g r a n d - Λ ἄ μ π ρ ο ς) καὶ Κ. Ἄ μ α ν τ ο, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλή, Ἰθ. 1930. Γιὰ μιὰ κάπως διεξοδικὴ βιβλιογραφία γιὰ τὸν Ρήγα Βελεστινλή βλ. Α. Μ α ν ε σ σ ι ς, L'activité les projets politiques d'un patriote grec dans les Balkans vers la fin du XVIIIes., Balkan Studies, Γ (1962) 78 - 79 σημ. 9 καὶ κυρίως Α. Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, Βασ. Βιβλιοθήκη ἄρ. 10, Ἰθ. 1953.

Στὸ Archivio di Stato di Trieste καμιά ἐνδειξη γιὰ τὸ πέρασμα τοῦ Ρήγα ἀπὸ τὴν Τεργέστη δὲν ἔμεινε, ἀπ' ὅσο μπόρεσα νὰ διαπιστώσω. Πολὺ πιὸ φυσικὸ ἦταν νὰ μὴν ὑπάρχει κανένα στοιχεῖο, ἄμεσα σχετιζόμενο μὲ τὴν ὑπόθεσι, στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Τεργέστης, ἀφοῦ ἡ Κοινότητι δὲν εἶχε καμιά ἀνάμειξη ἐπίσημα μὲ τὸ θέμα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν πρωτεύοντα ἢ μὴ ρόλο πού διαδραμάτισαν μέλη τῆς ἡ ἀπλῶς Ἑλλήνες κάτοικοι τῆς πόλης.

λόγος στη συνέχεια ². Από το “Protocollo degli esibiti della Polizia di Trieste 1793 - 1800” του ίδιου αρχείου θα δημοσιευθούν οι ένδειξεις οι σχετικές με την υπόθεση του Ρήγα ³. Οι πληροφορίες που μās παρέχονται αφορούν συμπληρωματικές ένδειξεις της ανάκρισης του Ρήγα μετά τη σύλληψή του στην Τεργέστη καθώς και λεπτομέρειες για την αναχώρησή του από την Τεργέστη και τη μετάβασή του στη Βιέννη.

* *

Το πρώτο έγγραφο ⁴ έχει πάνω άριστερά την ένδειξη “Polizia Segreta” και απευθύνεται στον Διοικητή (Governatore) της Τεργέστης ⁵ συντάκτες του είναι ο Pittoni ⁶ και ο Streinz ⁷ και έχει ημερομηνία 21 Δεκεμβρίου 1797. Πρόκειται για την έκθεση των ανακριτών του Ρήγα Βελεστινλή και τις παρατηρήσεις τους, με βάση τις οποίες συντάχθηκε ή έκθεση του Διοικητή της Τεργέστης Brigido προς τον Υπουργό της Αστυνομίας στη Βιέννη βαρώνο Pergen, στις 22 Δεκεμβρίου 1797 ⁸: το πλήρες κείμενο της ανάκρισης φαίνεται πώς επισυνάφθηκε στην έκθεση του Brigido και διαβιβάστηκε στη Βιέννη ⁹. Τα στοιχεία που μās δίνονται εδώ συμπληρώνουν και διασαφηνίζουν τη συνοπτική έκθεση του Brigido.

Τα συμπεράσματα των ανακριτών συνοψίζονται σε έπτά (α - γ) παρατηρήσεις, με τις οποίες επιβεβαιώνεται:

2. Archivio Diplomatico di Trieste (ADT), 13 F 4/I, Atti di Polizia Segreta 1797, άρ. έγγρ. 78, 80.

3. ADT, 9F₂, Protocollo degli esibiti della Polizia di Trieste, 1793 - 1800, anno 1798.

4. ADT, 13F 4/I, Atti della Polizia Segreta 1797, άρ. έγγρ. 78.

5. Διοικητής της Τεργέστης στά 1797 ήταν ο Conte Pompeo de Brigido. Γι’ αυτόν βλ. A. C r a t e y, Perigrafia dell’ origine dei nomi imposti alle androne, contrade e piazze di Trieste, Τεργέστη 1808, σ. 269.

6. Για τον βαρώνο Pier Antonio Pittoni, Διευθυντή της Αστυνομίας της Τεργέστης, βλ. “Ο λ γ α ς Κ α τ σ ι α ρ δ ή, Έλληνικά διαβήματα στον Βοναπάρτη. Η περίπτωση του Γεωργίου Παλατινού, Έραμιστής, ΙΑ’ (1977) 42 σημ. 14.

7. “Ο Friedrich Ignaz Streinz ήταν μέλος του Έπαρχιακού Δικαστηρίου της Τεργέστης (Tribunale Civico Provinciale) στον τομέα των έγκλημάτων (Archivio di Stato di Trieste, C.R.Governo, busta 549, 20 Maggio 1797). Για την πληροφορία αυτή ευχαριστώ θερμά τον Dr. Luigi Pavanello.

8. “Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 4 - 9. Το κείμενο του ADT παρουσιάστηκε στον Διοικητή της Τεργέστης στις 22 Δεκεμβρίου 1797.

9. Στην αρχή του εγγράφου που δημοσιεύεται εδώ δηλώνεται πώς ή προανάκριση διαβιβάζεται “hiemit” (με την παρούσα), στ’ άριστερά δέ του κειμένου υπάρχει το σημείο ‘./., που δηλώνει πώς με την έκθεση υπήρχε και επισυναπτόμενο έγγραφο, που όμως δεν βρέθηκε. Πρβλ. “Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 6(7) Brigido προς Pergen, 22 Δεκ. 1797, δηλώνει πώς διαβιβάζει «το πόρισμα της Άνακρίσεως, την όποία ή αυτοκρατορική Βασιλική Άστυνομική Διεύθυνσις διεξήγαγε περί αυτού». Την πρόσθετη αυτή άποστολή των πρακτικών της άνακρίσης μνημονεύει πάλι ό Brigido σ’ έκθεσή του προς τον Pergen 29 Δεκ. 1797, βλ. “Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 36(37) - 38(39).

1) Ἡ ἀποστολὴ τῶν 3 κιβωτίων μὲ ἔντυπα πρὸς τὸν Ἀντώνιο Νιώτη¹⁰, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα εἶναι 1.000 ἀντίτυπα τοῦ Συντάγματος (Staatsverfassung) τοῦ Ρήγα γιὰ τὶς ἑλληνικὲς ἐπαρχίες, ποὺ ἦσαν κάτω ἀπὸ τουρκικὴ κατοχὴ, "der französischen Constitution gleichförmige" (= ὁμοιόμορφου πρὸς τὸ Γαλλικὸ σύνταγμα) καὶ πού, κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸ του, ἀγόρασε γιὰ λογαριασμὸ του στὴ Βιέννη¹¹, (παρατηρήσεις a, f). 2) Ἀπὸ τὰ δύο γράμματα τοῦ Ρήγα πρὸς τὸν Κορωνιὸ¹² ἐπιβεβαιώνεται ὅτι ὁ Κορωνιὸς ἐπιχείρησε μιὰ πιστὴ μετάφραση τῶν "Droits de l'homme" καὶ ὅτι ὁ Ρήγας τοῦ ἔστειλε "gegen Recepisse" ἓνα ἀντίτυπο τοῦ Συντάγματος, παρὰ τὸν ἰσχυρισμὸ του ὅτι ἡ ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Κορωνιὸ εἶχε μόνον φιλικὸ περιεχόμενον (παρατήρηση e)¹³. 3) Ὁ Ρήγας ὁμολογεῖ πὼς τὸ Σύνταγμα μαζί μὲ τὴν Προκήρυξη (Auftruf)¹⁴ σκόπευε νὰ τὸ μοιράσει καὶ νὰ τὸ διαδώσει στὴν Ἑλλάδα (παρ. b). 4) Γιὰ τὸν ἴδιο λόγον εἶχε μεταφράσει τὴν «Περιήγησιν τοῦ (Νέου) Ἀναχάρσιδος» καὶ εἶχε στείλει 1.000 ἀντίτυπα σὲ φίλους του στὴν Ἑλλάδα «ἵνα δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ προκαλέσει μὲ ἐνθουσιασμὸ τὴν ἐπιθυμίαν γιὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν ποὺ τόσο πολὺ ἐξυμνεῖται σ' αὐτὸ τὸ ἔργον» («um dadurch den Wunsch zu der in diesem Werk so sehr gepriesenen alt-griechischen Freyheit zu entflammen») (παρ. c)¹⁵. 5) Ἀνά-

10) Ὁ Α. Νιώτης εἶναι μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Τεργέστης ἀπὸ τὸ 1796 (Ἀρχ. Κοινότη. Τεργέστης, Protocollo No 3, 1795 - 1813, σ. 117). Βλ. καὶ Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, ὁ.π., σ. 97 - 98.

11. Πρβλ. Ἀ μ α ν τ ο ς, ὁ.π., σ. 6(7). Ἀντίτυπο τοῦ συντάγματος διαβιβάσθηκε συνημμένον μὲ ἔνδειξιν C., ἀλλὰ δὲν βρέθηκε μαζί μὲ τὴν ἔκθεσιν. 3000 ἀντίτυπα εἶχαν τυπωθεῖ μὲ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Ρήγα μέσα σὲ δύο νύχτες στὸ τυπογραφεῖον τῶν ἀδελφῶν Πούλιου στὴ Βιέννη, L e g r a n d - Λ ά μ π ρ ο ς, ὁ.π., σ. 17, 69.

12. Εἶχαν ἐπισυναφθεῖ στὸ πρωτόκολλο τῆς ἀνάκρισης μὲ τὴν ἔνδειξιν A, B, ἀλλὰ δὲν βρέθηκαν (βλ. Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, ὁ.π., σ. 88) Πρβλ., L e g r a n d - Λ ά μ π ρ ο ς, ὁ.π., σ. 68(69) (ἀνάκριση Ρήγα) καὶ σ. 98(99) (ἀνάκριση Κορωνιῦ). Γιὰ τὸν Κορωνιὸ καὶ τὶς σχέσεις του μὲ τὸν Ρήγα βλ. ἐνδεικτικὰ Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, ὁ.π., σ. 72, 77, 87 - 89, 100 σημ. 2.

13. Γιὰ τὴν τύχην καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ Συντάγματος τοῦ Ρήγα καθὼς καὶ ὅλον τοῦ «Ἐπαναστατικοῦ Μανιφέστου» βλ. Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, ὁ.π., σ. 94 - 97 καὶ 369 - 388 ὅπου δημοσιεύονται καὶ τὰ κείμενα. Ἐπίσης διεξοδικότερα βλ. Ἀ π. Δ α σ κ α λ ά κ η, Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας τοῦ Ρήγα Βελεστινῆ μετὰ τοῦ κειμένου τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, Ἄθ. 1962, ὅπου τὰ περὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπίδρασης στὸ σύνταγμα τοῦ Ρήγα, ἐνῶ στὶς σσ. 74 - 112 δημοσιεύεται τὸ κείμενον τῆς «Νέας Πολιτικῆς Διοικήσεως τῶν κατοίκων τῆς Ρούμελης, τῆς Μ. Ἀσίας, τῶν Μεσογείων Νήσων καὶ τῆς Βλαχομπογδανίας» σὲ ἀντιπαράθεσιν μὲ τὸ Γαλλικὸν "Acte Constitutionnel du 24 Juin 1793 et Déclaration des droits de l'homme et du citoyen».

14. Πρόκειται γιὰ τὴν Ἐπαναστατικὴν Προκήρυξιν ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ πρῶτον κείμενον τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Μανιφέστου τοῦ Ρήγα, βλ. Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, ὁ.π., σ. 371.

15. Γιὰ τὴν μετάφρασιν μέρους τοῦ Δ' τόμου τῆς «Περιήγησεως τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος εἰς τὴν Ἑλλάδα» ἀπὸ τὸν Ρήγα βλ. L e g r a n d - Λ ά μ π ρ ο ς, ὁ.π., σ. 12 (13)

μεσα στ’ ἄλλα ἔγγραφα τοῦ Ρήγα βρισκόταν “ein geschriebener politischer Katechismus für die neu-demokratisirten Griechen”. Πρόκειται γιὰ τὸν “ganz Demokratischen Katechismus” ποὺ μαζί με δυὸ ἄσματα, τὴ μίμηση τῆς γαλλικῆς La Carmagnole καὶ τοῦ Freut euch des Lebens, καὶ τὸ «Στρατιωτικὸ Ἐγκόλπιον» βρέθηκαν σὲ χειρόγραφα κατὰ τὴν ἀνάκριση¹⁶ (παρ. d). Αὐτὸ ποὺ κυρίως πρέπει νὰ προσεχθεῖ ἀπὸ ὅλη τὴν ἔκθεση εἶναι τὰ συμπεράσματα καὶ οἱ σκέψεις στὶς ὁποῖες καταλήγουν οἱ ἀνακριτές. Ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἔντυπα ποὺ βρέθηκαν προορίζονταν γιὰ τὴν γαλλοκρατούμενη Πρέβεζα¹⁷ (παρ. g), ὥστε μετὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν Γάλλων νὰ εἶναι εὐκολότερες οἱ ἐπαναστατικὲς ἐπιχειρήσεις. Ἐπιβεβαιώνονται, σύμφωνα μετὰ τὴ γνώμη τους, ὅσα ἡ Διεύθυνση τῆς Ἀστυνομίας εἶχε ἀναφέρει, μετὰ ἔκθεσὴ τῆς πρὸς τὸν Διοικητὴ τῆς Τεργέστης στὶς 25 Αὐγούστου 1797 (I. J.: letzten ἢ laufenden Jahres, δηλ. τοῦ τελευταίου ἔτους, λέει τὸ κείμενο), σχετικὰ μετὰ τὴν ἀποστολὴ ἀντιπροσώπων ἀπὸ τὶς τουρκικὲς ἐπαρχίες πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγο Βοναπάρτη γιὰ νὰ ζητήσουν τὴν προστασία του, σὲ περίπτωσι ποὺ θ’ ἄρχιζε μιὰ ἐπανάστασι στὶς τουρκοκρατούμενες περιοχὲς (συμπέρασμα 1ο).

Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀναφορᾶς ποὺ ὑπαινίσσονται οἱ ἀνακριτές, καὶ ἡ ὁποία φέρει τὴν ἡμερομηνία 25 Αὐγούστου 1797, δὲν μπόρεσα νὰ τὸ ἐντοπίσω. Ξέρουμε ὅμως ὅτι ὁ Pittoni στὶς 5 Ἰουλίου 1797 εἶχε στείλει ἔκθεσι στὸν Brigido¹⁸, μετὰ τὴν ὁποία τὸν πληροφοροῦσε γιὰ τὴ σχετικὴ προσπάθεια τοῦ Γ. Παλατίνου καὶ ἐνὸς Ἀνδρέα Πελοποννήσιου. Ποιὰ ἦταν ἡ συνέχεια ποὺ δόθηκε σὲ κείνη τὴν ἀναφορὰ δὲν εἶναι γνωστὸ. Τὸ πιθανότερον εἶναι πὼς ὁ Pittoni θὰ ἐπανῆλθε στὸ θέμα μετὰ νέα ἔκθεσὴ του στὶς 25 Αὐγούστου τοῦ ἴδιου χρόνου.

κ.έ. καὶ 60(61). Ἐπίσης Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, ὁ.π., σ. 50-51 καὶ 331 - 357, ὅπου δημοσιεύονται καὶ τὰ τμήματα ποὺ μετέφρασε ὁ Ρήγας μαζί μετὰ τὶς προσθήκες του.

16. Πρβλ. L e g g a n d - Λ ά μ π ρ ο ς, ὁ.π., σ. 66(67), ἀνάκρισι Ρήγα. Γιὰ τὴν «Δημοκρατικὴ Κατήχησι» βλ. Α. Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, “Ὁ «Πατριωτικὸς Ὑμνος» τοῦ Ρήγα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ «Καρμανιόλα». Εἰς μνήμην Κ. Ἀμάντου (1874 - 1960). Ἀθ. 1960, σ. 300, σημ. 3. Γιὰ τὸ «Στρατιωτικὸ Ἐγκόλπιον» βλ. Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, ὁ.π., σ. 97-98. Π ο λ. Ἐ ν ε π ε κί δ η ς, “Ἐκθεσις περὶ τῶν τελευταίων ἐρευνῶν περὶ Ρήγα Βελεστινλῆ. Ἐγγραφα καὶ εἰδήσεις ἐξαχθεῖσαι ἐκ τῶν ἀρχείων τῶν πόλεων Βιέννης, Γκράτς καὶ Παρισίων. Πραγμὰ τοῦ Θ’ Διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου Θεσσαλονίκης Β’ (Ἀθ. 1955) 389 - 396. Γ. Γ. Λ α δ ᾶ ς - Ἀ θ. Χ α τ ζ η δ ῆ μ ο ς, Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796 - 1799, Ἀθ. 1973, σ. 81 - 86.

17. Τὴν Πρέβεζα κατεῖχαν οἱ Γάλλοι ἀπὸ τὶς 17 Ὀκτωβρίου 1797 μετὰ τὴ Συνθήκη τοῦ Campo Formio. Γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῶν ἐντύπων στὴν Πρέβεζα πρὸς κάποιον Λαυρέντιο Ἀλιάνδρο, βλ. L e g g a n d - Λ ά μ π ρ ο ς, ὁ.π., σ. 74(75,β). Πρβλ. Α. Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ἀθ. Ψαλίδας. Ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους 1767 - 1824. Ὁ Πατριώτης — Ὁ Πολιτικὸς — Ὁ Ἀγωνιστής. Ἰωάννινα 1952, σ. 55.

18. Κ α τ σ ι α ρ δ ῆ, Διαβήματα στὸν Βοναπάρτη, ὁ.π., σ. 36 - 68.

Με την ευκαιρία της ανάκρισης αὐτῆς προσθέτουν τις πρόσφατες πληροφορίες πού ἔχουν «ἀπὸ γνωστά ἔντιμα πρόσωπα» (durch Vertraute rechtschaffene Personen) ὅτι αὐτὸ τὸ «ἀπατηλὸ πνεῦμα» (Schwindelgeist) περιπλανᾶται στὴ Βιέννη καὶ κυρίως διαδίδεται μὲ ἐνθουσιασμό ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας νέους πού σπουδάζουν στὴ Halle καὶ Leipzig¹⁹ καὶ ἐπιστρέφουν στὴ Βιέννη φέρνοντας μαζί τους καὶ τις ἀρχές τοῦ Γαλλικοῦ συστήματος γιὰ ἐλευθερία καὶ ἰσότητα (συμπέρασμα 2ο). Ἐπόμενο εἶναι νὰ συσχετισθεῖ ἡ προσπάθεια τοῦ Ρήγα καὶ ἡ ἐκτύπωση τοῦ Συντάγματος μ' ὄλες αὐτὲς τις κινήσεις (συμπέρασμα 3ο).

Καταλήγοντας συνιστοῦν τὴ διαβίβαση τῶν εἰδήσεων στὸν Ὑπουργὸ τῆς Ἀστυνομίας στὴ Βιέννη, τὴ συνέχιση τῆς ἀνάκρισης στὴν Πρωτεύουσα, (ὅπου πιστεύεται πὼς βρίσκεται τὸ κέντρο τῆς συνωμοσίας), γιὰ τὸν ἐντοπισμὸ καὶ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Συντάγματος²⁰. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ρήγα Βελεστινλή θὰ ἐπιχειρήσουν νὰ τοῦ ἀποσπάσουν πλήρη ὁμολογία καὶ πιστεύουν πὼς ἡ ἀνάκριση θὰ συμπληρωθεῖ ἐφ' ὅσον συλληφθεῖ καὶ ὁ Κορωνιός²¹.

* *

Τὸ δεύτερο ἔγγραφο²² ἀποτελοῦν οἱ διακοινώσεις τοῦ Streinz πρὸς τὸ Kreisamt²³ τοῦ Adelsberg (BA τῆς Τεργέστης, σημερινὴ Postumia) καὶ τις Ἀστυνομικὲς Διευθύνσεις τοῦ Laibach (Ljubljana), Graz καὶ Wien μὲ ὁδηγίες

19. Πρβλ. Ἄ μ α ν τ ο ς, ὅ.π., σ. 28(29). Οἱ Halle καὶ Leipzig ἀποτελοῦσαν σπουδαῖα κέντρα παιδείας γιὰ τοὺς Ἑλληνας κυρίως τοῦ 18ου αἰ. Βλ. E. m. T u r c z y n s k i, Die deutsch-griechischen Kulturbeziehungen bis zur Berufung König Ottos, Μόναχο 1959, σ. 120, 128-131, 158, 172, 225 κ.ά. Ἄλλωστε καὶ διὰ μέσου Halle, Leipzig, Wien διαδίδεται ὁ Διαφωτισμὸς στὴν Ἑλλάδα. Δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ θεωρήσουμε ἄσχετο μὲ τὸ θέμα τὸ γεγονός ὅτι δυὸ ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ Ρήγα, οἱ Γ. Θεοχάρης καὶ Πούλιος καταφεύγουν στὴ Λειψία μετὰ τὴ σύλληψη τοῦ Ρήγα, βλ. Ἐπιστολαὶ Γ. Π. Κρέμου καὶ Ἡθικὴ Στιχουργία Α. Κ. Βυζαντίου ἐκδιδόμεναι ὑπὸ Γ. Π. Κρέμου, Λειψία 1870 σ. XV - XVI. Π ο λ. Ἐ ν ε π ε κ κ ἰ δ η ς, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν συντρόφων τοῦ Ρήγα, I. Μαυρογένη - Γ. Πούλιου - Γ. Θεοχάρη. Ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἐκ τοῦ Ὑπουργείου Ἀστυνομίας ἐν Βιέννῃ μετὰ εἰσαγωγῆς καὶ σχολίων. Θεσσαλικά Χρονικά ΣΤ' (1955)29.— Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, ὅ.π., σ. 86.

20. Τὸ Σύνταγμα τυπώθηκε στὸ τυπογραφεῖο τῶν ἀδελφῶν Πούλιου στὴ Βιέννη, βλ. L e g r a n d - Λ ἄ μ π ρ ο ς, ὅ.π., σ. 16(17).

21. Ὁ Κορωνιός ἔλειπε στὴ Δαλματία ὅταν συνελήφθη ὁ Ρήγας. Μόλις στίς 18 Ἰαν. 1798 ἀγγέλλεται ἡ ἀφιξὴ τοῦ Κορωνιοῦ σιδηροδέσμιου στὴν Τεργέστη, Ἄ μ α ν τ ο ς, ὅ.π., σ. 106(107) Brigido πρὸς Pergen 18 Ἰαν. 1798.

22. ADT, 13 F4/I, Atti di Polizia Segreta 1797, ἀρ. ἔγγρ. 80.

23. Τὸ Kreisamt (ἰταλικά Capitanato Circolare) ἦταν εἶδος ἐπαρχιακῆς διοίκησης ἀμέσως μετὰ τὸ Governo, πού θεσπίστηκε ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Μαρίας Θηρεσίας, μὲ δικαιοδοσίες διοικητικῆς, γιὰ τίς μικρὲς δὲ περιοχὲς καὶ ἀστυνομικῆς. Βλ. L u s c h i n v o n E b e n g r e u t h, Osterreichische Reichsgeschichte, Βαμβέργη 1896, σ. 530.— H u g o H a n t s c h, Die Geschichte Österreichs, Γκράτς - Βιέννη - Κολωνία 1968, Β' σ. 157 - 158.

σχετικὲς μὲ τὴ μεταφορὰ τοῦ Ρήγα ἀπὸ τὴν Τεργέστη στὴ Βιέννη. Ἀξίζει νὰ παρατηρηθεῖ ἡ ἡμερομηνία τοῦ ἐγγράφου, 30 Δεκεμβρίου 1797, δηλ. τὴν παραμονὴ τοῦ αὐτοτραυματισμοῦ τοῦ Ρήγα (τὴ νύχτα 31 Δεκ. 1797), γεγονός πὸ ἀνέτρεψε προσωρινὰ τὰ μέτρα καὶ τὰ σχέδια τῆς μεταφορᾶς του καὶ τὰ κατέστησε ἰσχυρότερα ἕνα μῆνα ἀργότερα ²⁴. Ὅπως φαίνεται πάντως ἀπὸ τὸ πρωτόκολλο τῆς Ἀστυνομίας τῆς Τεργέστης ²⁵, οἱ διακοινώσεις αὐτὲς εἶχαν ἤδη σταλεῖ στὸν προορισμὸ τους, ἀφοῦ τὸ Kreisamt τοῦ Adelsberg μὲ Nota του, πὸ ἐφθασε στὴν Ἀστυνομία τῆς Τεργέστης στὶς 3 Ἰανουαρίου 1798 (Protocollo 1798, ἀρ. 2), ἀναφέρει ὅτι πῆρε τὰ ἀπαραίτητα μέτρα γιὰ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν περαιτέρω πορεία τοῦ Ρήγα. Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ἡ Ἀστυνομικὴ Διεύθυνση τοῦ Laibach (Protoc. 1798 ἀρ. 9. Ἡ Nota παραδόθηκε στὴν Ἀστυνομία τῆς Τεργέστης στὶς 10 Ἰανουαρίου 1798). Τὴν ἀνάθεση αὐτῶν τῶν ὁδηγιῶν στὴν Ἀστυνομία ὑπονοεῖ καὶ ὁ Brigido σὲ ἐγγράφου τοῦ πρὸς τὸν Pergen στὶς 29 Δεκεμβρίου 1798 ²⁶. Ἐτοιμαθεὶς τὰ πάντα καὶ ὁ Pittoni, ὅταν μὲ ἐκθεσὴ του πρὸς τὸν Brigido στὶς 31 Δεκεμβρίου ²⁷ ἀνακοινώνει τὸν αὐτοτραυματισμὸ τοῦ Ρήγα!

Μὲ τὴ διακοίνωση πρὸς τὸ Kreisamt τοῦ Adelsberg ὁ Streinz εἰδοποιεῖ τὶς ἀρχὲς ὅτι «Ὁ Ἕλληνας πὸ συλλήφθηκε ἐδῶ ἐξ αἰτίας μυστικοῦ ἐγκλήματος κατὰ τοῦ κράτους ("der wegen geheimen Staatsverfassung hier angehaltene Grieche") κάτω ἀπὸ τὴ διαρκὴ ἐποπτεία τοῦ ὑπαξιωματικοῦ (Korporal) Metzner ²⁸ καὶ τὴ συνοδεία 2 ἀπλῶν στρατιωτῶν τῆς ἀστυνομικῆς φρουρᾶς θὰ ἀναχωρήσει στὶς 31 Δεκεμβρίου γιὰ τὸ Adelsberg καὶ στὴ συνέχεια γιὰ τὸ Laibach. Καλοῦνται οἱ ἀρχὲς νὰ παράσχουν τὴν ἀπαραίτητη ὑποστήριξη στὸν Metzner, νὰ πάρουν τὰ κατάλληλα μέτρα ὥστε ὁ Ρήγας νὰ βρῆται σὲ ἀσφαλὲς μέρος στοὺς σταθμοὺς ἀνάπαυσης καὶ διανυκτέρευσης καὶ νὰ τοῦ ἀπαγορευεῖται αὐστηρὰ κάθε συνομιλία καὶ ἐπικοινωνία μὲ ἄλλους. Ἄν κριθεῖ ἀναγκαῖο, γιὰ τὸν δρόμο πρὸς τὸ Laibach μπορεῖ νὰ προστεθεῖ καὶ στρατιωτικὴ συνοδεία, παράλληλα πρὸς τοὺς δύο στρατιῶτες τῆς ἀστυνομίας. Γιὰ τὴ διεκπεραίωση ὅλων αὐτῶν ζητεῖται νὰ σταλεῖ στὴν Τεργέστη

24. Ἀ μ α ν τ ο ς, ὀ.π., σ. 108(109) Pergen πρὸς Brigido 20 Ἰαν. 1798 καὶ σ. 118(119) Brigido πρὸς Pergen, 5 Φεβρ. 1798 (δίνει τὴν πληροφορία ὅτι ἐτοιμάσθηκε ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ρήγα μὲ τὰ μέτρα πὸ εἶχαν στὸ μεταξύ ὀρισθεῖ).

25. ADT, 9F2, Protocollo degli Esibiti della Polizia di Trieste, 1793 - 1798. Τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ρήγα γιὰ τὸ 1798 δημοσιεύονται πῶς κάτω. (Στὸ ἐξῆς Protocollo 1798).

26. Ἀ μ α ν τ ο ς, ὀ.π., σ. 38(39).

27. Ἀ μ α ν τ ο ς, ὀ.π., σ. 40(41).

28. Ἀ μ α ν τ ο ς, ὀ.π., σ. 136(137). Τελικὰ τὸν Ρήγα στὴ Βιέννη συνόδευσαν ἀργότερα, μετὰ τὶς νέες ἐντολὲς τοῦ Pergen (Ἀ μ α ν τ ο ς, ὀ.π., σ. 108(109) γιὰ ἀξιημένη ἐνίσχυση τῆς φρούρησης ὁ ἀστυνομικὸς ἐπιθεωρητὴς von Vecchi καὶ ὁ ὑπαξιωματικὸς Metzner. Βλ. καὶ Π ο λ. Ἐ ν ε π ε κ ῖ δ η ς, Ἐκθεσις περὶ τῶν τελευταίων ἐρευνῶν, ὀ.π., σ. 385 - 388.

μια ἔγκαιρη ἀναφορά. Τέλος ὁ Metzner ἐπιφορτίζεται νὰ πληρώνει ὅλα τὰ παρουσιαζόμενα ἔξοδα κρατώντας τὶς ἀπαραίτητες ἀποδείξεις²⁹.

Οἱ ἴδιες ἐντολὲς ὡς πρὸς τὰ μέτρα ἐπαγρύπνησης στέλλονται καὶ στὴν Ἀστυνομικὴ Διεύθυνση τοῦ Laibach. Προστίθεται, ὅμως, ἡ ἐντολὴ νὰ σταλοῦν πίσω στὴν Τεργέστη οἱ δύο στρατιῶτες τῆς Ἀστυνομίας καὶ ἐπιφορτίζεται ἡ Ἀστυνομία τοῦ Laibach νὰ ἐφοδιάσει τὴ φρουρὰ μὲ ἐπαρκὴ ἀστυνομικὴ συνοδεία μέχρι τὸ Graz ἢ ἂν εἶναι ἐφικτό, ὁ στρατὸς νὰ διασφαλίζει τὴ μεταφορὰ ἀπὸ σταθμὸ σὲ σταθμὸ. Τὸ μέτρο τῆς ἀλλαγῆς τῶν κατώτερων φρουρῶν φαίνεται πὼς παίρνεται γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια.

Τὶς ἴδιες ὁδηγίες περιέχει καὶ ἡ διακοίνωση πρὸς τὴν Ἀστυνομικὴ Διεύθυνση τοῦ Graz: ὑποδεικνύεται πάλι ἡ ἀλλαγὴ τῶν δύο κατώτερων ἀστυνομικῶν καὶ συνιστᾶται ἡ κάθε δυνατὴ προσοχὴ τῆς στρατιωτικῆς συνοδείας.

Ἡ τελικὴ διακοίνωση προορίζεται γιὰ τὴν Ἀνώτατὴ Ἀστυνομικὴ Διεύθυνση τῆς Βιέννης, στὴν ὁποία μετὰ τὶς πληροφορίες γιὰ τὰ μέτρα φρούρησης τοῦ Ρήγα προστίθεται ὅτι ὁ Metzner ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ παραδώσει μὲ ἀσφάλεια ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ρήγα καὶ τὸν κατάλογο τῶν πραγμάτων ποῦ τοῦ ἀνήκαν.

Ἡ Ἀστυνομία καλεῖται νὰ χορηγήσει στὸν Metzner διαβατήριο ἐπιστροφῆς στὴν Τεργέστη. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔξοδά του, σὲ περίπτωσιν ποῦ τὸ ποσὸ θὰ ξεπερνοῦσε τὰ 50 f. ποῦ τοῦ εἶχαν δοθεῖ, παρακαλεῖται ἡ Ἀστυνομία νὰ τοῦ τὰ καταβάλει κρατώντας σχετικὸ λογαριασμὸ.

Οἱ διακοινώσεις αὐτὲς τοῦ Streinz μᾶς δίνουν ἐκτὸς τῶν ἄλλων τὴν πιθανὴ πορεία ποῦ θὰ ἀκολουθοῦσε ὁ Ρήγας, ἂν ἀναχωροῦσε στὶς 31 Δεκεμβρίου. Ἄν παρακολουθήσουμε τὸ Πρωτόκολλο τῆς Ἀστυνομίας ὅπου φτά-

29. Γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἐξόδων τῆς μεταφορᾶς τοῦ Ρήγα στὴ Βιέννη (στὶς 5 Φεβρουαρίου 1798 τὸ πρῶτὸ ἔφυγε τελικὰ ἀπὸ τὴν Τεργέστη) τὸ Διάταγμα τῆς 31 Ἰανουαρίου 1798 (Protocollo 1798, ἀρ. 20) ὀρίζει νὰ ἐκκαθαρίσουν τοὺς λογαριασμοὺς ὄλων τῶν ἐξόδων ποῦ ἔγιναν μέχρι τότε γιὰ τὸν Ρήγα (δηλ. πληρωμὴ μεταφορᾶς ἐντύπων, νοσοκομεῖο, περίθαλψη) καὶ τὰ ὑπόλοιπα χρήματα τοῦ ἴδιου (900 φιορ. σὲ χρυσὸ βρέθηκε νὰ ἔχει ἐπάνω του ὁ Ρήγας κατὰ τὴν ἀνάκριση ποῦ ἀκολούθησε τὸν αὐτοτραυματισμὸ του στὶς 31 Δεκεμβρίου 1797, βλ. Ἄμαντος, ὁ.π., σ. 82(83)) νὰ δοθοῦν στὸ συνοδὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς Ἀστυνομίας γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀντιμετωπίσει τὶς δαπάνες τοῦ ταξιδιοῦ. Ἐπρεπε ὅμως νὰ κρατεῖ ἀκριβὴ λογαριασμὸ, τὸν ὁποῖο θὰ παρουσίαζε μὲ τὴν ἀφιξὴ του στὴν Ἀστυνομικὴ Διεύθυνση τῆς Βιέννης. Ὁ συνοδὸς τοῦ ἀξιωματικοῦ ἦταν ὁ von Vecchi. Σχετικὰ μὲ τὴν ἔκτακτὴ ἀμοιβὴ του, καθὼς καὶ τοῦ Γραμματέα τοῦ ἀστυνομικοῦ τμήματος Τεργέστης Radossevich, ποῦ συνόδευσε τὸν Κορωνιὸ ἀπὸ τὴν Τεργέστη στὴ Βιέννη, βλ. Π ο λ. Ἐ ν ε π ε κ ἰ δ η ς. Ἐκθεσις περὶ τῶν τελευταίων ἐρευνῶν, ὁ.π., σ. 385 - 387. Πρβλ. ADT, 9F₂ Protocollo della Polizia 1798, ἀρ. 36, 40, 42, 44 καὶ 52, ἀπὸ τὸ ὁποῖο φαίνεται πὼς μὲ Διάταγμα τῆς 4 Ἀπριλίου 1798 ἀνακοινώνεται ὅτι "viene rimmessa la remunerazione per li due Commissarj che accompagnarono gl'arrestanti di Stato Valestinlis e Coronio".

νουν οἱ ἐκθέσεις τῶν κατὰ τόπους ἀστυνομικῶν τμημάτων, ἀπ' ὅπου τελικὰ πέρασε ὁ Ρήγας, ἔχουμε τὴν πορεία του γιὰ τὸ διάστημα ἀπὸ 5 ἕως 14 Φεβρουαρίου 1798. Στις 5 Φεβρουαρίου φτάνει στὸ Adelsberg καὶ φεύγει στις 6 τοῦ ἴδιου μήνα (Protoc. 1798, ἀρ. 24). Τὴν ἴδια μέρα τὸ βράδυ φτάνει στὸ Laibach καὶ φεύγει στις 7 (Protoc. 1798, ἀρ. 27). Τὸ Capitanato Circolare τοῦ Marburg (σημερ. Maribor) ἀνακοινώνει ὅτι στις 9 Φεβρ. ἔφτασε ἐκεῖ ὁ Ρήγας καὶ ἔφυγε μετὰ τὸ φαγητὸ (dopo pranzo) γιὰ τὸ Ehrenhausen (στὰ νότια τοῦ Leibnitz) (Protoc. 1798, ἀρ. 31). Στις 10 Φεβρ. φτάνει στὸ Graz καὶ φεύγει στις 11 (Protoc. 1798, ἀρ. 32). Στὴ Βιέννη εἶναι γνωστὸ πὼς ἔφτασε στις 14 Φεβρουαρίου³⁰.

Τὰ τελευταῖα στοιχεία ποὺ ὑπάρχουν γιὰ τὸν Ρήγα στὴν Τεργέστη βρίσκονται στὸ "Protocollo degli esibiti della Polizia di Trieste" τοῦ Archivio Diplomatico a Trieste καὶ ἀφοροῦν μόνο τὸ διάστημα ποὺ μεσολάβησε ἀπὸ τὸν αὐτοτραυματισμὸ τοῦ Ρήγα στις 31 Δεκεμβρίου 1797 μέχρι τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1798. Δυστυχῶς γιὰ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1797 δὲν σημειώνεται τίποτε στὸ Πρωτόκολλο. Ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ λεπτομερεῖς περιλήψεις ἐγγράφων ποὺ διεκπεραιώνονται διὰ μέσου τῆς Ἀστυνομίας τῆς Τεργέστης, κρίθηκε σκοπιμότερο νὰ δημοσιευθοῦν ὅλες μὲ τὸν ἀπαραίτητο σχολιασμὸ³¹.

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Polizia Secreta

An s[ei]ne] Excellenz den K. K. Herrn Gouverneur
in Triest

P P^o [Premissis Premitendis]

Die von Hochderoselben anbefohlen[e] Verhaftnahme des Riga Valestinlis, und die wider ihn aufgenommene Voruntersuchung wird von Endesgefertigten ./, hiemit zur beliebigen Einsicht ehrfurchtsvoll mit der Bemerkung überreicht:

Es lasse sich mit allem Grunde aus dem bis nun erhobenen vermuthen, dass obbesagter Valestinlis die Absicht gehabt habe: eine Staats Revolution in den griechischen, und andern dort umliegenden der türkischen Bothmäs-sigkei unterthänigen Provinzen zu Gunsten des dermaligen Freyheits und Gleichheitssystemes zu bewirken.

30. Ἰ Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 130(131). Στὸ Protoc. 1798, ἀρ. 38 ἀναφέρεται διακοίνωση τοῦ Capitanato Circolare τοῦ Bruck (Bruck an der Mur) ποὺ ἔφτασε στὴν ἀστυνομία τῆς Τεργέστης στις 23 Φεβρουαρίου, στὴν ὁποία ἐκφράζεται ἡ ἀπορία τῶν ἀρχῶν γιὰ τὴν καθυστέρηση τῆς ἀφίξης ἐκεῖ τῶν 2 συλληφθέντων Ρήγα καὶ Κορωνιοῦ. Μιὰ καὶ ὁ Ρήγας ἔφτασε στὴ Βιέννη στις 14 Φεβρουαρίου, μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι μετὰ τὸ Graz ἢ δὲν σταμάτησαν στὸ Bruck ἢ ἡ φρουρὰ ἀκολούθησε τὸν συντομότερο πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ Graz δρόμο γιὰ τὴ Βιέννη.

31. Βλ. πῶς κάτω σ. 162 κ.έ.

Dieses bewähren a) die ansehnliche Menge der von ihm nebst andern gedruckten Werken in 3 Kisten an den hiesigen Kaufm(ann) Niotti gesandte Abdrü[c]ke, in welchen laut Beilage C. für die vorbenannte Provinzen eine der französichen Constitution gleichförmige Staatsverfassung entworfen ist; und welche Abdrü[c]ke er Valestinlis, seinem eigenen Geständniss nach, zu Wien an sich gekauft hat.

b) Eben so gesteht er auch, dass seine Absicht gewesen sey, diese Abdrü[c]ke in Griechenland, und dortigen Gegenden zu vertheilen, folglich diesen Aufruf dort zu verbreiten.

c) Diese Absicht zu erreichen, scheint, d[a]ss er schon dadurch während seinem letzthinnigen Aufenthalt in Wien vorbereitet habe, da er eine von ihm angeblichermassen verfasste Übersetzung der Reisen des Anacharsis auflegen liess und bei 1000 Exemplarien an seine Freunde in den türkischen Ländern versendet hatte, wahrscheinlich um dadurch den Wunsch zu der in diesem Werk so sehr gepriesenen alt-griechischen Freyheit zu entflammen.

d) Unter seinen ihm abgenommenen Schriften fand sich auch ein geschriebener politischer Katechismus für die neu-demokratisirten Griechen; wovon er wahrscheinlich seiner Zeit Gebrauch zu machen hatte, ferner,

e) Sein in den von ihm abgelegten Verhören bezeigtes Benehmen scheint vollends diese Vermuthung wider ihn zu bestätigen; denn ohngeacht, aus seinen dem Protokoll sub A. B. und beiliegenden an den Coronio geschriebenen Briefen deutlich erhält¹, dass er sich um eine getreue Übersetzung der Droits de l'homme bewarb, dass er ihm einen Abdrü[c]k von den vorerwähnten und sub C angebotenen Abdrü[c]ken gegen Recepisse zusandte, und den Wunsch seinem Vaterland die Freyheit zu verschaffen heftigst äusserte, so bleibt er doch fest darauf, den Corronio nie etwas anders als Briefe freundschaftlichen Inhalts geschrieben zu haben. Diese der Wahrheit gerade widersprechende Verheimlichung und

f) das unwahrscheinliche Vorgeben, die 1000 Exemplarien der sub C anliegenden Abdrü[c]ke, von einem unbekanntem erkauf zu haben; rechtfertigen oftbesagte Vermuthung um so mehr

g) Wenn man bedenkt, dass Anfangs erwähnte 3 Kisten mit diesen Abdrü[c]ken, und Büchern nach Prevezza, einen Ort bestimmt waren, der eben von den Franzosen besetzt ist, unter deren Schutz also von dortaus die Revoluzions Unternehmungen wahrscheinlich ausgehen sollten. In wie Weit dieses Vorhaben auf diese k. k. Staaten einen Bezug habe, überlassen es Unterzeichnete höherer weissen Einsicht; sie unterfangen sich blos hiemit zu bemerken:

1. Erhält = erhellt.

1t e n s Dass hiemit bestätigt wird, was diese Polizei Direktion Euer Excellenz unterm 26. August 1. J. anzuzeigen die Ehre hatte, d[a]ss nemlich Deputirte aus den türkischen Provinzen bei dem französischen Ober-General Buonaparte zu bewirken trachteten, sie in einer beabsichtigten Staats Revolution zu unterstützen.

2t e n s Bei Gelegenheit dieser Untersuchung ist man neuerdings durch Vertraute rechtschaffene Personen versichert worden, dass dieser Schwindelgeist unter der in Wien ansässigen Griechischen Nation herumirren, und insbesondere durch die von den Universitäten zu Halle und Leipzig nach Wien zurückkehrende griechische Jugend unter ihren Landsleuten nebst den Grundsätzen von der herrschenden französischen Freyheit und Revolution: Systems mit Enthusiasmus verbreitet werden.

3t e n s Dass endlich hievon der Erfolg das Unternehmen des Valestinlis auch seyn möge, welcher wahrscheinlich die Constituzions Abdrü[c]ke auch in Wien zu dieser Absicht auflegen habe lassen.

Diese Umstände bestimmen Unterzeichnete den Antrag dahin zu machen, E[uer] Ex[zellenz] geruhen, hievon S[eine]r Ex[zellenz] den H[er]rn Polizei-Minister zu verständigen, damit diese Untersuchung zu Wien, allwo alle diesfällige Zubereitungen vorgenommen worden sind, weiters gepflogen, der Druker des Manifestes C. entdeckt, und die Schwindelköpfe, welche sich in der Haupt, und Residenzstadt unterstehen, Entwürfe zur Revolution fremder Staaten zu entwerfen hievon abgeschrökt werden mögen.

Weil beiden starrsinnigen Lägungen des Valestinlis nothwendig ist, ihm mit Darlegung der offenbahrsten Beweise zum Geständnisse zu bringen, und diese nur erst, durch die allenfalls in Wien zu erhebende Umstände, und durch die Verhöre seines derzeit abwesenden Vertrauten Anton Coronio erhalten werden können, so glaubt man einstweilen, die Fortsetzung dieser Untersuchung bis zum Einlangen der ferneren Auskünfte von Wien, und bis zur Ankunft des Corronio zu verschieben, den Valestenlis aber unterdessen in Verwahrung zu belassen.

Triest d[en] 21ten Xbre[Dezember] [1]797

(ὀπογραφή) Pittoni

(») Streinz

[πίσω] Praes. 22 Dec. 1797

2. An das löbl[iches] k. k. Kreisamt zu
Adelsberg

Note

Auf hohen Polizei-Ministerial Befehl ist der wegen geheimen Staats-Verbrechen hier angehaltene Grieche Riga[s] Valestenlis unter sicherer

Begleitung in die Haupt — und Residenzstadt abzuliefern. Derselbe wird demnach unter Obsicht des hiesigen Polizei Korporalen Johann Metzner, der ihn bis nach Wien begleiten wird, und mit zwo Gemeinen der Polizeiwach morgen früh den 31ten ausgehenden Monats und Jahrs auf einer LohnKutsche abreisen.

Das löbl(iche)s k. k. Kreisamt² wird hiemit davon vorläufig mit dem Ansuchen verständiget, dass selbe³ beliebe dem obbesagten Korporalen als Transports-Kommissärs in all—und jedem die bedörfende Assistenz und Vorschub leisten, besonders aber zu veranstalten, dass in den Rast = und Nachtstazionen der Arrestant in ein sicheres Ort, wo ihm alle Unterredung, und Gemeinschaft mit andern schärfest verhindert werde, jedoch mit der gehörigen Gemächlichkeit unterbracht und bewacht, sohin weiters auf seiner Route über Laibach allenfalls auch wenn es nöthig erachtet würde nebst den 2 Polizei Gemeinen, noch mit Militär-Escorte instradirt und an die dortige k. k. Polizei Direkzion angewiesen werde; worüber man sich seiner Zeit eine gefällige Auskunft erbietet; übrigens hat dem Korporal Metzner den Auftrag die auflaufende Unkosten gegen Schein gleich baar zu bezahlen.

Triest den 30ten Dezembr[e] 797 [1797]

An die löbl[iche] Polizei Direkzion zu
Laibach

Note

Auf hohen etc. wie an das Adelsberger Kreisamt bis: und bewacht: sohin weiters von Laibach auf seiner Route mit hinlänglich-er Escorte an die löbl[iche] k. k. Polizeidirekzion zu Graz angewiesen, und transportirt werde. Zu diesem Ende hat man bereits dem Korporal Metzner aufgetragen die mit ihm von hieraus zusendende 2 Polizeiwach = Gemeinde von Laibach anhero zurückschicken und bei der löbl[ichen] Polizei Direkzion um hinlängliche Escorte bis Graz zu bitten welche entweder aus der dortigen Polizeiwach Mannschaft, oder aber allenfalls, wenn es thunlicher zu seyn erachtet würde auch von dem löbl[ichen] Militär von Stazion zu Stazion verschafft werden könnte:

Übrigens findet man überflüssig zu erin[n]ern, der Escorte unter eigener Haftung die genaueste Wachsamkeit anzuempfehlen; nur erbittet man sich seiner Zeit den Erfolg anhero gütigst erinnern zu wollen.

Triest den 30ten Dezembe[r] 797 [1797]

2. Ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ κείμενο ὑπάρχει ἡ φράση: “nach Laibach und Graz wird dafür gesetzt löb[l]iche] k. k. Polizeidirekzion.

3. Ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ κείμενο ὑπάρχει ἡ λέξις: “dieselbe”. Οἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι τοῦ συντάκτη τοῦ κειμένου.

An die löbl[iche] k.k. Polizei Direkzion zu
Graz

Note

Auf hohen etc.. wie an das Adelsberger Kreisamt bis zu den Worten: und bewacht; sohin weiters mit vertrauter und sicherer Escorte, uud stets unter der unmittelbaren Aufsicht des Korporalen Metzner an die hochl[öbliche] k.k. Polizei = OberDirekzion nach Wien befördert werde.

Von hieraus werden zur Escorte 2 Gemeine v[on] der hiesigen Polizeiwach bis Laibach mitgegeben, allwo diese löb[liche] Polizei-direkzion ersucht wurde, selbe zurückzusenden, und statt ihnen 2 andere Vertraute v[on] dortiger Polizeiwach zu beordnen oder wenn es thunlicher zu seyn erachtet würde zu veranstalten, damit v[on] dem löbl[ichem] Militär die nöthige Escorte herbeigeschafft werden möchte; Auf eben diese Art beliebe nun auch eine löbl[iche] k.k. Polizei Direkzion zu Graz den Transport von dort nach Wien an die dortige löbl[iche] k.k. Polizei Ober Direkzion zu instradiren, anbei laut hohen Ministerial Auftrag der Escorte, unter eigener Haftung die strengste Wachsamkeit anzuempfehlen; seiner Zeit aber gütigst eine Auskunft über Erfolg mitzutheilen.

Triest ut antea.

An die löbl[iche] k.k. Polizei Ober Direkzion
zu Wien.

Note

Auf hohem etc... wir an das Adelsberger Kreisamt bis zu den Worten abreisen. Diese Polizei Direkzion ermangelt daher nicht, eine löbl. k.k. Polizei = Ober = Direkzion davon mit dem Ansuchen zu verständigen von dem vorbenannten Korporal, als diesfalls bestellten Transports=Comm[issä]r, bei seiner Ankunft den obbenannten Arrestanten sammt den in nebenliegenden Invent[ari]o specifizirten ihm Valestenlis gehörigen Sachen gegen Übergabe Schein in fernere sichere Verwahrung zu übernehmen, und S[eine]r Excellenz dem Herrn Staats = und Polizeiminister die richtige Übergabe des Valestenlis zu melden, dem Korporal Metzner sohin einen Pass zu seiner Rüc[k]reise, und im Fall er über die ihm zur Bestreitung der Zährungskösten von hier aus gegen Verrechnuug gegebene 50 f. noch und einiges Geld benöthigen sollte, demselben den Bedarf gütigst vorzustrecken den Erfolg dieser Polizei Direkzion seiner Zeit zu wissen zu machen beliebe.

Triest den 30ten Xbre 797 [Dezembre 1797]

(ὕπογραφή) Streinz

(πίσω): Praes: 30 Xbre 797 [Dezembre 1797]

3. Protocollo degli esibiti della Polizia di Trieste dell' anno 1798

Num[ero] degli esi- biti	Giorno del- la presen- tazione	Da chi sia stato presentato il suo contenuto	Cosa sia conchiuso sopra cias- cheduno esibito	Mese- Gennaio giorno della spe- dizione
1	1	Rapporto a sua Eccellenza con il quale si notifica che nella scorsa notte Riga Valestenlis s'abbia fortemente ferito ⁴ .	spedito	1
2	3	Nota del Ces. Reg. Cap[itana]to Circolare d'Adelsberg con la quale insinua d'avere fatte le disposizioni rapporto la sicurezza, e l'ulteriore istradamento dell'arrestante Riga Valestenlis ⁵ .	serve pro statu no- tizia	—
3	4	Rapporto a S[ua] Ecc[ellen]za con il quale s'inoltra l'inquisizione formata contro il Riga Valestenlis circa il sus- sidio intentato ⁶ .	spedito	4
4	7	Decreto dell'Ecc[el]so Presidio de 5 corr[en]te, con il quale aderisce, che il Riga Valestenlis subito che sia possibile venga trasportato in una camera ben sicura di quest'ospitale generale, come anche d'invigilare sopra la solecita guarigione del med[esim]o con darne parte quanto seguito sarà il suo ristabili- mento ⁷ .	verrà eseguito a dovere	—
6	8	Decreto dell'Ecc[el]so Presidio de 7 corr[en]te con il quale viene rimessa la supplica di Cristoforo Haggivassili ⁸	Fù dato rapporto a S[ua]	—

4. *Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 40(41) Pittoni πρὸς Brigido 31 Δεκεμβρίου 1797.

5. Βλ. πὸ πάνω σ. 155.

6. Πρβλ. *Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 90(91) *Ο Brigido πρὸς Pergen 5 Ἰανουαρίου 1798 διαβιβάζει τὴν ἀνάκριση τοῦ Pittoni γιὰ τὸν ἀδοτραυματισμὸ τοῦ Ρήγα.

7. Πρβλ. *Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 92(93) *Ο Brigido (5 Ἰανουαρίου 1798) πληροφορεῖ τὸν Pergen γιὰ τὶς σχετικὲς ὁδηγίες τοῦ πρὸς τὸν Pittoni.

8. Πρόκειται γιὰ τὸν Χριστόφορο Περραιβὸ (βλ. Legend - Λάμπρος, σ. 178 σημ. 10 τοῦ Λάμπρου.— Σπ. Λάμπρος, Σημειώματα περὶ Ρήγα καὶ Περραιβοῦ. Μικτὰ σελίδες. Ἰθ. 1905, σ. 646-648.— *Α παντα Χριστοφόρου Περραιβοῦ. Πρόλογος Ν. Βέη, ἐπιμέλεια, σχόλια Μ. Μ. Παπαϊωάννου. Ἰθ. 1956, σ. 13-14 (= Εἰσαγωγή Ν. Βέη). Γιὰ τὸ θέμα τῶν 300 φιορ. ποῦ ὁ Χατζηβασιλῆς ζητεῖ νὰ τοῦ ἐπι-

implorante la restituzione di f. 300 fatta a Riga Valestenlis con ordine d’esaminare il ricorrente come abbia con il Valestenlis contratto amicizia, o se a lui sii noto circa le stampe rivoluzionarie quí pervenute, viene ordinato inoltre d’esaminare il Valestenlis se li denari trovatigli in dosso siino di sua proprietà oppure presi ad imprestito a Vienna.

8 10 D[ett]o de 9 corr[en]te con il quale ordinato viene a prendere in consegna le due casse stampe ed un baule di ragioni del Riga Valestenlis e direte al Negoziante Calafatti con aprirle in presenza

Ecc[el]len]za
sopra ta-
le parti-
colare
verrà se-
guito a
dovere

στραφοῦν ἀπὸ τὸν Ρήγα βλ. Protoc. 1798, ἀρ. 12, 16, 20 καὶ Ἄμαντος, ὅ.π., σ. 108 (109) καὶ 120(121) ὅπου ὁ Χατζηβασιλῆς ἀναφέρεται ὡς Βασιλῆς. Οἱ πληροφορίες ποὺ μᾶς δίνει τὸ Protoc. εἶναι λεπτομερέστερες. Ἡ διαβίβαση τῆς αἴτησης τοῦ Χατζηβασιλῆ γίνεται μὲ τὸ Διάταγμα τῆς 7ης Ἰανουαρίου καὶ συνιστᾶται ἡ ἱκανοποίησή του μόνο στὴν περίπτωση ποὺ θὰ ἀνακριθεῖ ὁ Χατζηβασιλῆς γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ὁ τρόπος τῆς σύναψης τῆς φιλίας του μὲ τὸν Ρήγα καὶ ἡ πιθανὴ γνώση του γύρω ἀπὸ τὰ ἐπαναστατικὰ ἔντυπα. Κατὰ τὴ σύλληψή του ὁ Ρήγας παρουσίασε τὸν Περραιβὸ ὡς ἀπλὸ συνοδοιπόρο του (Χρ. Περραιβός, Σύντομος αὐτοβιογραφία τοῦ ἀοιδίμου Ρήγα Φεραίου τοῦ Θεταλοῦ, Ἄθ. 1860, σ. 28). Τελικὰ ἀφοῦ προηγηθεῖ διακοίνωση τοῦ Pergen πρὸς Brigido (20 Ἰαν. 1798, Ἄμαντος, σ. 108(109)) δίνεται ἡ ἄδεια νὰ ἱκανοποιηθεῖ ὁ Χατζηβασιλῆς μόνο ὅμως μετὰ τὴν αἰτιολογημένη, σύμφωνη γνώμη τοῦ Ρήγα. Μὲ διάταγμα Governiale τῆς 31 Ἰαν. διατάσσεται ἡ ἱκανοποίηση τοῦ Χατζηβασιλῆ. Μετὰ ἀπ’ αὐτὰ θὰ μπορούσαμε νὰ υποθέσουμε ὅτι ὁ Περραιβὸς βρίσκεται ἀκόμη στὴν Τεργέστη στὸ τέλος Ἰανουαρίου 1798 (Πρβλ. Χρ. Περραιβός, Πολεμ. Ἀπομνημονεύματα. Ἄθ. 1836, σ. ι’-ιβ’.— Τοῦ Ἰδίου, Σύντομος βιογραφία τοῦ Ρήγα, ὅ.π., σ. 31 - 32, ἡ ἀναχώρησή του φαίνεται νὰ τοποθετεῖται στὶς ἀρχὲς Ἰανουαρίου 1798). Γιὰ τὸ θέμα δὲν ἀναφέρει τίποτε ὁ Περραιβὸς οὔτε στὰ Ἀπομνημονεύματά του οὔτε στὴ Βιογραφία τοῦ Ρήγα. Δὲν μπορεῖ νὰ συμπεράνει κανεὶς, ἀπ’ ὅσα τουλάχιστον δηλώνονται στὶς περιλήψεις τῶν ἐγγράφων τοῦ Protocollo, ὅτι ὁ Περραιβὸς τελικὰ κατέθεσε κάτι σὲ βάρος τοῦ Ρήγα. Τὸ θέμα τῶν 300 φιορ. ἀποτέλεσε ἄλλη μιὰ φορὰ ἀφορμὴ γιὰ ἐπικρίσεις ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἠθικὴ ὑπόσταση τοῦ Περραιβοῦ. Οἱ σχετικὲς κρίσεις τοῦ Γ. Κορδάτου, Ὁ Ρήγας καὶ ἡ ἐποχὴ του, Ἄθ. 1931, σ. 50 - 51 θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν μάλλον ὑπερβολικὲς, στὸ σημεῖο μάλιστα ποὺ υποθέτει ὅτι ἡ ἀπόφαση αὐτοτραυματισμοῦ τοῦ Ρήγα (31 Δεκ. 1797) μπορεῖ νὰ ὀφείλεται στὴν αἴτηση τῶν 300 φιορ. ἀπὸ τὸν Περραιβό. Ὄταν ἡ αἴτηση τοῦ Περραιβοῦ διαβιβάζεται στὴν Ἀστυνομία μὲ διάταγμα τοῦ Governo τῆς Τεργέστης τῆς 7 Ἰανουαρίου 1798, μάλλον θὰ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἀπίθανο νὰ χρειάσθηκαν 8 τουλάχιστον μέρες γιὰ νὰ προωθηθεῖ ἕνα ἐγγραφο ποὺ σχετιζόταν μὲ τὴ φλέγουσα τότε ὑπόθεση. Γιὰ ἀντίθετη γνώμη πρὸς ἐκείνες τῶν ἐπικρίσεων κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Περραιβοῦ βλ. Α. Βρανούσης Ὁ «Πατριωτικὸς ὕμνος» τοῦ Ρήγα, ὅ.π., σ. 309 σημ. 2.

		d'un officiale della muda come pure d'inventariarle a presentare l'inventario all'Ecc[el]so Presidio ⁹ .		
9	10	Nota della C.R. Direzione di Polizia di Lubiana con la quale insinua che abbia dato gl'ordini oportuni per la custodia, e l'ulterior instradamento dell'arestante Riga Valestenlis ¹⁰ .	serve pro stato no- tizia	—
11	12	Decreto dell'Ecc[el]so Presidio del 11 corr[en]te inesivo ad ordine ministeriale de 7 ejusdem con il quale ordinato viene ad esaminare celeramente il ferito Valestenlis sivi a che punto arrivato egli sii con la revoluzione, che l'abbia in dotto a questo piano, sopra di chi egli formava il suo apoggio, chi sii stato il capo ed il compositore di quelli scritti rivoluzionarii da lui trovati? Ordinando inoltre a tratarlo con blandicia, ma però non nascondergli, che al Ministero sii noto dall'esame de suoi complici, ch'egli formi uno de	Fù con rapporto a S[ua] Ecc[ellen]za rim- messa l' inquisi- zione.	17

9. Με τὴν περίληψη αὐτῆ τοῦ ἐγγράφου ἐπιβεβαιώνεται ἡ ὑπόθεση τοῦ Λ. Β ρ α ν ο ὕ σ η, Ρήγας, ὁ.π., σ. 97, σημ. 2, ὅτι κάτω ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ G. C., ποὺ ὑπῆρχαν σὰν ἐνδειξη στὰ δύο κιβώτια τοῦ Ρήγα ποὺ ἔφτασαν μετὰ τὴ σύλληψή του στὴν Τεργέστη, ὀρίζεται σὰν παραλήπτης ὁ Γεώργιος Καλαφάτης. Γιὰ τὰ κιβώτια αὐτὰ καὶ τὸ περιεχόμενό τους βλ. Ἄ μ α ν τ ο ς, ὁ.π., σ. 108(109) καὶ 144(145). Ἀπὸ τὰ χρήματα τοῦ Ρήγα πληρώνονται 13 f καὶ 45 καραντάνια στὸ ἀστυνομικὸ γραφεῖο παρακαταθηκῶν γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν κιβωτίων (βλ. πιὸ κάτω Protoc. ἀρ. 12 καὶ Ἄμαντος, ὁ.π., σ. 108(109)). Ὁ Καλαφάτης κατάγεται ἀπὸ τὴ Ζαγορά, βρίσκεται ἤδη ἀπὸ τὸ 1782 στὴν Τεργέστη καὶ συμμετέχει στὴν ὀργάνωση τῆς νέας ἐλληνικῆς κοινότητος (Διήγησις τῶν περὶ τὴν ἐν Τεργέστη Ἑλληνικὴν κοινότητα σπουδαιότερων συμβάντων ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Τεργέστη 1882, σ. 14). Στὸ διάστημα 1784 - 1791 φέρεται σὰν μέλος τῆς Α' Κλάσης τῆς Κοινότητος καὶ στὰ 1791-1795 μέλος τῆς Β' Κλάσης (Ἀρχ.Κοινότητος Τεργέστης Tabella della confraternità della nazione greco-orientale). Βλ. καὶ Κ. Ἄ μ α ν τ ο ς, Ὁ Θεούριος τοῦ Ρήγα. Ἑλληνικά Η(1935) 209.— Β α γ γ. Σ κ ο υ β α ρ ᾶ ς. Ἰωάννης Πρίγκκος (1725 - 1789). Ἡ ἐλληνικὴ παροικία τοῦ Ἄμστερνταμ, ἡ Σχολὴ καὶ ἡ βιβλιοθήκη Ζαγορᾶς, Ἀθ. 1964, σ. 235, 240, 241. Ὁ Καλαφάτης ἀνῆκε στὸν κύκλο τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ρήγα στὴν Τεργέστη (Β ρ α ν ο ὕ σ η ς, Ρήγας, ὁ.π., σ.55, σημ. 2, σ. 97). Ὁ Σ. Θ ε ο τ ὴ κ η ς, Οἱ τελευταῖοι χαιρετισμοὶ τοῦ Ρήγα. Ἀθ. 1931, σ. 31 - 35 δημοσιεύει ἓνα χειρόγραφο μετὰ τίτλο "Notizie intorno al Riga Velestino" ποὺ ἡ πηγὴ τους παρουσιάζεται ὁ Καλαφάτης.

10. Βλ. πιὸ πάνω σ. 154-155.

		primarj capi in quest'affare ¹¹ .	
12	15	Decreto presidiale de 14 corr[en]te con il quale ordina di pagare dalli danari di ragione del Valestenlis il porto dovuto al Gütterbestätteramt von f. 13 Xni 45 ¹² , per le due casse, ed il baule del sud[etto] Valestenlis; ciò concerne li f. 300: dovuti dal Valestinlis al Cristoforo Haggi Basili ¹³ insinua d'aver riferito l'occorrentole al ministro di Polizia dal quale aspetar si deve l'ulteriore decisione; ordinando inoltre di da[r] parte subito che il più volte riferito Valestinlis averà ottenuta la sua guarriggione.	Serve pro statu notizia, e li f. 13 Xni 45 furono pagati verso quietanza come non si mancherà a dar parte subito che Valest. sarà guarrito.
14	20	Decr[eto] Presid[iale] de 18 corr[en]te con il quale ordinato viene a prendere in consegna il quí dalla Dalmazia pervenuto arestato Antonio Coronio ¹⁴ , e di formare l'inquisizione sopra la complicità che aver potesse con il Riga Valestenlis circa la rivoluzione intentata.	Fù fatta l'inquisizione e rimessa con rapporto a Sua Ecc[ellen]za. 24
16	29	D[ett]o de 27 d[ett]o in seguito a rescritto ministeriale de 20 ejusdem ¹⁵ con il quale significato viene che soltanto si possa dare di f. 300 al Cristoforo Haggi Basilli dalli danari del	Fù dato rapporto a S[ua] Ecc[ellen]za so- 30

11. Πρβλ. Ἄμαντος, δ.π., σ. 96(97) - 98(99) τὸ ἔγγραφο τοῦ Pergen πρὸς Brigido 7 Ἰανουαρίου 1798 ἀποτελεῖ τὴν πηγὴ τοῦ διατάγματος τοῦ Governo Τεργέστης τῆς 11 Ἰανουαρίου, τοῦ ὁποῖου ἡ περίληψη δίνεται ἐδῶ.

12. Βλ. πρὸ πάνω σ. 164 σημ. 9.

13. Βλ. πρὸ πάνω σ. 162 σημ. 8.

14. Πρβλ. Ἄμαντος, δ.π., σ. 106(107) Brigido πρὸς Pergen (18 Ἰαν. 1798) ἃ γέλλει τὴν ἀφιξὴ τοῦ Κορωνίου στὴν Τεργέστη.

15. Πρβλ. Ἄμαντος, δ.π., σ. 108(109) Pergen πρὸς Brigido, 20 Ἰαν. 1798.

Riga Valestinlis dovuti da questo al sud[ett]o, quando che il d[ett]o Valestinlis dii un riversale d'essere contenuto. Ordina inoltre, che subito che il Valestinlis sarà guarito venga dato parte, e nel spedirlo da qui oltre le solite guardie vegni ancor spedito con il medesimo un Commissario, il quale non solo debba invigilare sopra la persona del med[esim]o, ma doverlo trattare durante il viaggio con tutta blandicia.

pra tale particolare.

Febraio

Mese
Feb-
raio
giorno
della
spedi-
zione

20	1	Decreto de 31 p[rossimo] p[assato] ¹⁶ con cui ordina a far partire il Riga Valestinlis li 5 corr[en]te di mattina, con liquidare tutti li conti concernenti le spese fatte per il sud[etto] Val[est]inlis; e la somma restante delli danari del Valestinlis consegnare al Commissario che l'accompagna per potere sostener le spese di viaggio, ordinando al Med[esim]o a tenere un conto esato acciò possa presentarlo al suo arrivo in Vienna alla C.R. Sup[rema] Direzione di Polizia ¹⁷ ; ordina inoltre a pagare il creditore Haggi Vassilli ¹⁸ con anettare la quiettanza alli conti; dovendosi aspettare dal Ministro di Polizia l'ulterior decisione circa gl'effetti del Valestinlis, a tenerli intanto in buona	Sopra tutto ciò fù dato a S[ua] Ecc[ellen]za un detagliato rapporto	5

16. Πρβλ. Ἄμ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 112(113) Pergen πρὸς Brigido 31 Ἰαν. 1798.

17. Βλ. πὸ πάνω σ. 156 σημ. 9.

18. Βλ. πὸ πάνω σ. 162 σημ. 8.

		custodia con dare però li vestiti neces- sarj per il viaggio sotto i'inspezione del commissario ¹⁹ .	
21	3	Decreto dall'Ecc[el]so Presidio d'odi- erna data in seguito a rescritto mi- nisteriale de 31 p[rossimo] p[assato] ²⁰ con il quale ordinato viene a far parti- re per Vienna l'altro arrestante di Stato Antonio Coronio sotto la scorta di due individui di polizia.	Fù dato rapporto a S[ua] Ecc[el- len]za con la di- manda che per accellera- re la sua venuta in Vienna possa es- sere spe- dito con la posta ²¹ .
22	—	D[ett]o del 5 corr[en]te con cui fà nota, che circa li conti concernenti la medica- tura [di] Valestinlis presentati dalli chi- rurghi, ed infermiere, d'aver dimanda- ta dal ministero di Polizia l'ulterior decisione ²² .	serve pro statu no- tizia.
24	—	Nota dello C. R. Cap[itana]to Circo- lare d'Adelsberg con la quale insinua che l'arrestante Valestinlis sii arrivato	serve pro statu no- tizia.

19. Πρβλ. Ἄμμαντος, ὁ.π., σ. 144(145) - 150(151).

20. Ἄμμαντος, ὁ.π., σ. 112(113).

21. Βλ. πὸ κάτω, Protoc. 1798, ἀρ. 26. Μὲ Διάταγμα τοῦ Governo τῆς 7 Φεβρ. ἐγκρίνεται ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κορωνιοῦ μὲ τὸ ταχυδρομεῖο καὶ μὲ τὴ συνοδεία τοῦ γραμματέα τοῦ περιφερειακοῦ ἀστυνομικοῦ τμήματος Τεργέστης, (πρβλ. Π. Ἐνεπεκίδης, Ἐκθεσις περὶ τῶν τελευταίων ἐρευνῶν περὶ Ρήγα, ὁ.π. σ. 387) Marcus Radossevich καὶ τοῦ ὑπαξιωματικοῦ Hahn. Τελικὰ φεύγουν στὶς 9 Φεβρ. τὸ πρῶι. Ἀπὸ τὶς διακοινώσεις τῶν κατὰ τόπους ἀστυνομικῶν τμημάτων ἔχουμε τὴν πορεία τοῦ Κορωνιοῦ πρὸς τὴ Βιέννη. Στὶς 9 Φεβρ. τὸ βράδυ φτάνει στὴ Ljubljana (Protoc. 1798, ἀρ. 30) καὶ φεύγει στὶς 10 Φεβρ. τὸ πρῶι. Στὶς 12 Φεβρ. φτάνει στὸ Marburg (Maribor) καὶ φεύγει στὶς 13 γιὰ τὴ Βιέννη, (Protoc. 1798, ἀρ. 31), ὅπου θὰ πρέπει νὰ ἔφτασε γύρω στὶς 16 Φεβρουαρίου.

22. Πρβλ. Ἄμμαντος, ὁ.π., σ. 118(119) Brigido πρὸς Pergen, 5 Φεβρ. 1798.

		li 5 e partito li 6 corr[en]te ²³ .	
25	8	Rapporto a S[ua] Ecc[ellen]za con il quale s'annette una lettera scritta dal Valestinlis per il Console francese di qui rimessa dal Commissario de Vecchi ²⁴ .	8
26	8	Decreto presideniale de 7 corr[en]te con il quale viene aprovata la spedizione dell' arrestante Antonio Coronio con la posta e sotto la scorta del Cancellista Marco Radossevich, e del Corporale Hahn ²⁵ .	Fù dato rapporto a S[ua] Ecc[ellen]za della part[en]za] delli sud[etti]

23. Βλ. πιό πάνω, σ. 157.

24. Πρόκειται για έκθεση της αστυνομίας της Τεργέστης (8 Φεβρουαρίου 1798) προς τον Brigido, στην οποία επισυνάπτεται γράμμα του Ρήγα προς τον γάλλο πρόξενο που στάλθηκε στην Αστυνομία από τον αστυνομικό επιθεωρητή de Vecchi που συνόδευε τον Ρήγα στη Βιέννη. Η έκθεση απευθύνθηκε στον Brigido την ίδια μέρα. Μάλλον θα πρέπει να πρόκειται για το γράμμα στο οποίο αναφέρεται το έγγραφο του Pergen της 15 Φεβρ. 1798 προς τον Brigido ("Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 130(131), με το οποίο του στέλνει αντίγραφο της επιστολής του Ρήγα προς τον Brechet από το Adelsberg. Ξέροντας (Protoc. 1798 άρ. 24) ότι ο Ρήγας βρισκόταν στο Adelsberg στις 5 Φεβρ. και έφυγε στις 6 του ίδιου μήνα, θα πρέπει να υποθέσουμε πως το γράμμα που υπονοείται στο Protoc. άρ. 25 είναι το ίδιο μ' εκείνο που ο de Vecchi μετέφερε στη Βιέννη και παρέδωσε στην εκεί Αστυνομική Διεύθυνση. Παράξενο μόνο είναι που ενώ η Αστυνομία και η Διοίκηση της Τεργέστη φαίνεται να γνώριζαν ήδη από τις 8 Φεβρ. την ενέργεια αυτή του Ρήγα με την οποία πληροφορούντο το πρώτο γράμμα του της 3 Φεβρ., που ο Ρήγας φαίνεται να έστειλε από την Τεργέστη ήδη στον Brechet (βλ. "Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 130(131). Πρβλ. και έκδηλωση ενδιαφέροντος του Brechet με γράμμα του προς τον Brigido στις 5 Φεβρ. 1798, χωρίς όμως μνεία του σχετικού γράμματος του Ρήγα), δεν έκαναν κανένα διάβημα για ανάκριση ή ειδοποίηση της Ανώτατης Αστυνομικής Διεύθυνσης στη Βιέννη. Περιμέναν να δράσουν μόνο μετά σχετικό έγγραφο του Pergen στις 15 Φεβρ. 1798 ("Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 130(131), 140(141). Αξίζει να σημειωθεί πως ο Pittoni μ' έκθεσή του (20 Φεβρ. 1798) "Α μ α ν τ ο ς, δ.π., σ. 134(135) - 136(137) προς τον Brigido εκφράζει ύπονοιες για την εθύνη της φρουράς του Ρήγα στην Τεργέστη, δεν αναφέρεται όμως σε γράμμα που από τον ίδιο τον de Vecchi του παραδόθηκε ήδη στις 8 Φεβρ. και πάντως προτείνει να συντελεσθεί ή ανάκριση μόνο μετά την επιστροφή του de Vecchi και των άλλων φρουρών υπαξιωματικών από την Βιέννη. Ίσως να μη θέλει γι' άλλη μία φορά να παραδεχθεί ή αστυνομία της Τεργέστης την πλημμέλεια με την οποία φρουρούσε τον Ρήγα έχοντας ήδη προηγηθεί ο αυτοτραυματισμός του. Σχετικά βλ. A p. D a s c a l a k i s, Rhigas Velestinlis, la Révolution française et les préludes de l'indépendance helléniques. Παρίσι 1937, σ. 146 - 152. A. Β ρ α ν ο ύ σ η ς, Ρήγας, δ.π., σ. 100 - 101.

25. Βλ. πιό πάνω σ. 167 σημ. 21.

			li 9 corr- [en]te di mattina.	
27	9	Nota della C. R. Dire[zione] di Polizia di Lubiana, con la quale notifica che il Valestinlis sii arrivato li 6 corr[en]te di sera e partito li 7 d[etto] ²⁶ .	serve pro statu no- tizia.	—
30	16	Nota della Ces. Reg. Direzione di Polizia di Lubiana con cui insinua che l'arrestante Antonio Coronio sii arrivato colà li 9 di sera, e partito li 10 corr[en]te di mattina ²⁷ .	serve pro statu notizia.	—
31	—	D[ett]a del C. R. Capitanato Circolare di Marburg con la quale notifica d'essere arrivato l'arrestante Valestinlis li 9 corr[en]te e partito il dopo pranzo per Ehrenhausen ²⁸ .	serve pro statu notizia.	—
32	16	La C. R. Direzione di Polizia di Gratz fà noto che l'arrestante Valestinlis sii arrivato li 10 corr[en]te colà e partito li 11 d[ett]o ²⁹ .	serve pro statu notizia.	—
34	17	Decreto presidiale de 14 d[ett]o sopra rescritto de 6 d[ett]o ³⁰ con cui ordinato viene a formare un inventario di tutti gl'effetti, scritture, libri, e stampe di ragione Valestinlis, rimasti in quest' officio per essere inoltrato al sud[etto] ministero tratenendo gli sud[etti] effetti in buona custodia sin'ad ulteriori ordini.	Verrà formato l'inven- tario ed inoltrato all'Ecc- [el]so Presidio.	—
36	—	Decreto de 20 detto inseguito ad ordine	Fù dato	21

26. Βλ. πιδό πάνω σ. 157.

27. Βλ. πιδό πάνω σ. 167 σημ. 21.

28. Βλ. πιδό πάνω σ. 157.

29. Βλ. πιδό πάνω σ. 157.

30. Βλ. "Α μ α ν τ ο ς δ.π., σ. 120(121) Pergen πρὸς Brigido 6 Φεβρ. 1798, ἐνὼ στίς σ. 147(145) - 148(149) ὁ κατάλογος τῶν ἀντικειμένων καὶ ἐντύπων τοῦ Ρήγα ποῦ μεταφέρθηκαν στὴν Ἀστυνομία Τεργέστης μετὰ τὴ σύλληψή του καὶ ὁ κατάλογος τῶν ἐντύπων τοῦ Ρήγα ποῦ φυλάχθηκαν στὸ Γραφεῖο Λογοκρισίας τῆς Τεργέστης.

		del ministro di Polizia de 15 corr[en]te con il quale rimmessa viene copia d' una Nota scritta dall'arrestante Valestinlis al Console francese Brechet con ordine d'inquisere come seguita sia, ch'egli potuto abbia scrivere al sud[ett]o ³¹ , ordinando inoltre d'insinuare, che remunerazione data esser potrebbe alli due Commissarii che accompagnarono li due arrestanti Valestinlis e Coronio ³² .	rapporto.
38	23	Nota del C. R. Capitanato Circolare di Bru[c]k insinua che non abbia peranco saputa veruna notizia delli due arrestanti Valestinlis e Coronio, ne intenda il ritardo del loro passaggio ³³ .	Interim ad acta, non essen- — do ancora giunti li commissarj di trasporto per farne la dovuta ricerca.
40	24	Decreto presidiale de 22 corr[en]te con il quale ordinato viene di proporre che remunerazione possa esser data alli due Commissarj che trasportarono gl'arrestanti Valestinlis e Antonio Conio ³⁴ .	— —
		Marzo	mese Marzo giorno della spedi- zione
42	6	Rapporto a S[ua] Ecc[ellen]za con il	

31. Πρβλ. Ἄμυντος, ὀ.π., σ. 130(131) Pergen πρὸς Brigido 15 Φεβρ. 1798, 134 (135) Pittoni πρὸς Brigido 20 Φεβρ. 1798.

32. Βλ. πρὸ πάνω σ. 156 σημ. 29.

33. Βλ. πρὸ πάνω σ. 157 σημ. 30.

34. Βλ. πρὸ πάνω σ. 156 σημ. 29.

		quale s’umigliano li conti presentati dal Cancellista Radossevich circa le spese fatte per il trasporto dell’arrestante Coronio a Vienna, supplicando a rilasciar un grazioso Decreto al sud[ett]o Radossevich, quanto al scrivano di Cancelleria de Vecchi del loro buon operato ³⁵ .	spedito	6
43	13	Il C. R. Capitanato di Mahrburg notifica che l’arrestante Coronio sii arrivato li 12 Febraio p[rossimo] p[assato] e partito li 13 ejusdem per Vienna ³⁶ .	serve pro statu notizia	—
44	20	Decreto presidiale de 17 corr[en]te con il quale vengono rimessi li conti delle spese fatte per la condotta dell’arrestante Coronio a Vienna aprovati dalla C. R. Buchhalteria con ordine di consegnarli al Negoziante Oeconomus per l’uso oportuno ³⁷ , ordinando a significar	Quoad Ium: futorono con segnati li conti al negoziante Oe-	22

35. Βλ. πὸ πάνω σ. 156 σημ. 29.

36. Βλ. πὸ πάνω σ. 167 σημ. 21.

37. Σύμφωνα μὲ τὸ Διάταγμα τοῦ Governo τῆς 17 Μαρτίου 1798, ποὺ ὁμως δυστυχῶς δὲν σώζεται, πληροφοροῦμαστε πὼς οἱ λογαριασμοὶ γιὰ τὰ ἐξόδα τῆς μεταφορᾶς τοῦ Κορωνιοῦ στὴ Βιέννη, ἀφοῦ ἐγκρίθηκαν ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικό λογιστήριο παραδίδονται στὸν ἔμπορο Οἰκονόμου “per l’uso oportuno” (:γιὰ τὴν κατάλληλη χρῆση). Ἡ περίληψη εἶναι πολὺ λακωνικὴ γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἐξαχθοῦν σίγουρα συμπεράσματα. Γιὰ τὸ θέμα δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἐνδειξη στὰ μέχρι τώρα δημοσιευμένα ἔγγραφα. Μόνο μιὰ ὑπόθεση θὰ μπορούσε νὰ γίνει. Ὁ Ἄ. Κορωνιὸς ἦταν ὑπάλληλος τοῦ ἔμπορου Δημ. Οἰκονόμου καὶ ἡ τυχαία ἀπουσία του ἀπὸ τὴν Τεργέστη τὶς παραμονὲς τῆς ἀφίξης τοῦ Ρήγα ἐκεῖ ὀφείλεται ἢ ἄτυχη σύμπτωση ποὺ ὀδήγησε στὴν προδοσία τοῦ Ρήγα ἀπὸ τὸν Οἰκονόμου στὴν τοπικὴ ἀστυνομία. Ἀπὸ τὴ σχέση αὐτῆ τῶν Οἰκονόμου - Κορωνιοῦ θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ υποθέσουμε πὼς ἡ Διοίκηση παραδίδει τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἐξόδων μεταφορᾶς τοῦ Κορωνιοῦ στὸν προϊστάμενό του. Ἐπιφορτίζεται δηλ. ὁ Οἰκονόμου νὰ πληρώσει τὰ ἐξόδα τῆς μεταφορᾶς τοῦ ὑπάλληλῳ του; Ἡ μήπως θάπρεπε νὰ υποθέσουμε ὅτι τοῦ δίνονται ἀπλῶς γιὰ εἰδοποίησή του; Γνωρίζοντας ὁμως ἤδη ὅτι καὶ τὰ ἐξόδα τῆς μεταφορᾶς τοῦ Ρήγα καλύφθηκαν μὲ τὰ χρήματα ποὺ βρέθηκαν στὴν κατοχὴ του (Protoc. 1798, ἀρ. 20) ἴσως δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ἢ πρώτη ὑπόθεση.

Γιὰ τὸν Οἰκονόμου βλ. Β ρ α ν ο ὄ σ η ς, Ρήγας, ὁ.π., σ. 98, ὅπου καὶ ἡ προηγούμενη βιβλιογραφία. Γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Οἰκονόμου δημιουργήθηκε ἀρκετὸς θρύλος καὶ φυσικὸ ἦταν νὰ προκαλέσει καὶ τὴ σύνθεση στηλιτευτικῶν στιχουργημάτων. Στὴν ἀντίθετη πλευρὰ ἐμφανίζεται τὸ χειρόγραφο τοῦ Μιχ. Περδικάρη «Ρήγας ἢ κατὰ ψευδοφιλελλήνων» (Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, χφ. Λαδᾶ, κῶδ. ἀρ. 3). Βλ. Α. Β ρ α ν ο ὄ σ η ς,

al cancellista Radossevich e scrivano di conomus

Οί Πρόδρομοι, Βασ. Βιβλιοθήκη, αρ. 11, 'Αθ. 1955, σ. 172 - 200, όπου δημοσιεύονται και άποσπάσματα, έχει δέ αναγγελθεί ή δημοσίευσή του από τόν ίδιο (Γ. Γ. Α α δ ᾱ ς - 'Α θ. Χ α τ ζ η μ ο ς, 'Ελληνική Βιβλιογραφία τών ετών 1791 - 1795, 'Αθ. 1970, σ. 331) Τά στηλιτευτικά γιά τόν Οικονόμου στιχουργήματα βλ. Γ. Γ. Α α δ ᾱ ς, παλαιόν άνέκδοτον ποίημα περί του Ρήγα, Ν. 'Εστία ΚΔ' (1938) σ. 922 - 923.— Δ η μ. Σ α ρ ρ ο ς, 'Ιαμβικά τετράστιχα περί του Ρήγα, Ν. 'Εστία ΚΔ' (1938) 1061 - 1063. 'Ο Περδικάρης κατηγορεί τόν Οικονόμου σάν φιλοκερδή αλλά συγχρόνως τόν θεωρεί σάν λυτρωτή τής 'Ελλάδος από μεγάλους κινδύνους. Γιά τήν τύχη του Δημ. Οικονόμου μετά τή σύλληψη του Ρήγα ελάχιστα είναι γνωστά. Οί περισσότερες έμμεσες πληροφορίες μιλούν γιά οικονομική του εξαθλίωση παρά τήν επίσημη προστασία πού φαίνεται νά του παρασχέθηκε από τήν αυστριακή κυβέρνηση μετά από σχετική αίτησή του. Βλ. «Πανδώρα» ΚΒ' ('Αθ. 1872) σ. 110 (Πρβλ. Α ρ. D a s c a l a k i s, Rhigas Veletinlis, δ.π., σ. 133 σημ. 2) Σ π. Θεοτόκης, Οί τελευταίοι χαιρετισμοί του Ρήγα, 'Αθ. 1931, σ. 32, όπου στίς "Notizie intorno al Riga Velestino" τού Γ. Καλαφάτη αναφέρεται: "Mori egli deplorando la sua azione. Ha due fratelli a Vienna". 'Από τó 'Αρχείο τής 'Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης και από τó Archivio di stato di Trieste μόνο γιά τó χρονικό διάστημα 1797 - 1800 έχουμε κάποιες ένδειξεις. 'Η πρώτη μνεία γι' αυτόν βρίσκεται στη σ. κ' του σύμμικτου κώδικα τής Κοινότητας (πιθανώς άνήκε στον 'Ιωακείμ, διάκονο στην ελληνική εκκλησία τής Τεργέστης στά 1797 και εκτός τών αντιγράφων επιστολών μεταξύ ιερέων τής κοινότητας από τó 1783 ως τó 1797 έχει και μεταφράσεις αρχαίων κειμένων και λόγους του Μάξιμου του Πελοποννησίου) όπου ύπάρχει γράμμα (20 'Απριλίου 1797) του Γεωργίου Χρυσσοφού, τού σπουδάζε στην Πάδοβα, πρós τόν διάκονο 'Ιωακείμ. Σέ άλλο γράμμα (7 'Ιουν. 1797) συγκεκριμένα γράφει ó Χρυσσοφός: «... από τās 20 'Ιανουαρίου όπου έστειλα τήν πόλιτζα εις χείρας του κυρίου Δημητρίου Οικονόμου δέν έλαβα πλέον καμμίαν (συνέχ. στη σ. 15) άπόκρισίν του, με όλον όπου πολλάκις του έγραψα παρακαλώντας τον. Ταίς άπερασμέναις όμως του έγραψα διά του σιόρ Κυριάκου Κατράρου, και μοι έκαμεν τήν άπόκρισιν ó σιόρ Κατράρος ότι του ένεχειρήσε τó γράμμα, και τόν έρώτησε, και αυτός του άπεκρίθη ότι ή καμπιάλε μου εις Γιάσι δέν έπληρώθη· αλλά ó σ κ υ λ ο ς ήτον εις χρέος νά μοι στείλη τήν καμπιάλε όπισω, αυτός όμως δέν έκαταδέχθη ούτε νά μοι άποκριθί, και με άφάνισε· έγώ, αγαπητέ, ζώ πάντα με χρέος, ως της είναι φανερόν· 8 μήνες είναι, άφ' ού έπαρακάλεσα αυτόν τόν άθεον τόν Οικονόμου νά μοι κάμη τήν καλοσύνην, ό οποίος άντι καλοσύνης, μοι έφερε τόν έσχατον άφανισμόν· επειδή έγώ με άλλο μέσον ήμπορούσα νά λάβω άπόκρισιν εις δύο μήνας, και ήμπορούσα νά γράψω του θείου μου. 'Ας όψεται έν ήμέρα κρίσεως...». 'Από γράμμα τής 20 'Ιουν. 1797 φαίνεται πώς ό Δημ. Οικονόμου δέν κατόρθωσε νά εξαργυρώσει τή συναλλαγματική του Χρυσσοφού από τó Γιάσι και ό Χρυσσοφός εξακολουθεί νά βρίσκεται σέ ένδεια.

Στά 1799 αναφέρονται επίσης διαμαρτυρίες γιά τήν άρνηση του Οικονόμου νά πληρώσει τόν πρόξενο τής Νεαπόλεως γιά τήν άπελευθέρωση του φορτίου ενός πλοίου του πού κατελήφθη από τούς 'Αγγλους (Archivio di Stato di Trieste, Archivio di Borsa, registro 98, anno 1798, p. 491, 544. Βλ. επίσης AST, C. R. Governo, Protocollo anno 1798, No 1281, anno 1799 No 1288, an. 1800 No 1290). Τήν τελευταία μνεία τής παρουσίας του στην Τεργέστη, άπ' όσο μπορεί μέχρι τώρα νά είναι γνωστό, τήν έχουμε από τó 'Αρχείο 'Αγιάς τής 'Εθν. Βιβλιοθήκης (Τμήμα Χειρογράφων 'Εθν. Βιβλιοθήκης, 'Αρχείο Συνεταιρισμού 'Αγιάς, Θεσσαλικά αρ. 429), όπου γράμμα από τó Τριέστι τών «αυταδέλφων Οικονόμου και Συντροφίας» πρós τά 'Αδέλφια Χατζηιωάννου και Συντροφία στη Βιέννη (11 Φεβρ. 1800 Ν). Στό τέλος λοιπόν αναφέρεται «... Τόν κύρ 'Αλέξιόν σας,

Cancelleria de Vecchi il pieno agradi- Q u o a d
 mento per il loro zelo dimostrato nell' 2 u m: fù
 aver trasferiti li due arrestanti Vale- inti mato-
 stinlis e Coronio a Vienna ³⁸. alli me-
 desimi.

Aprile

Mese
 Aprile
 giorno
 della
 spedi-
 zione.

52	5	Decreto presidiale di 4 corr[en]te con il quale in seguito a rescritto ministeriale de 14 p[rossimo] p[assato] viene rimessa la remunerazione per li due commissarj che accompagnarono gli arrestanti di stato Valestinlis e Coronio ³⁹ .	Fù con- segnato alli me- desimi.	—
54	7	D[etto] de 5 d[etto] inesivo a Ressione ministeriale de 29 p[rossimo]	Verrà eseguito	

ὄταν τὸν γράψετε, εἰπέτε του, ὅτι ὁ Δημήτριος μας τὸν προσκυνεῖ...». Μετὰ τὸ 1800 χάνουμε τὰ ἴχνη τῆς παρουσίας του στὴν Τεργέστη. Ὁ Ἐνεπεκίδης (Π. Ἐνεπεκίδης, Ρῆγας - Ὑψηλάντης - Καποδίστριας. Ἐρευναι εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Αὐστρίας, Γερμανίας, Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Ἑλλάδος. Ἀθ. 1965, σ. 48) ἀναφέρει ὅτι «δὲν φέρεται ἐνταφιασθεῖς εἰς τὴν Βιέννην», οὔτε ὅμως καὶ στὴν Τεργέστη, ὅπως ὑποθέτει. Στὴ σχετικὴ μνεῖα του ποὺ κάνει γιὰ τοὺς Οἰκονόμου τῆς Αὐστρίας ἐπισημαίνει τὴ δυσκολία τῆς κατάρτισης τοῦ οἰκογενειακοῦ δέντρου τῶν Οἰκονόμου τῆς Αὐστρίας, ποὺ ἤλθαν ἀπὸ τὴ Μακεδονία ἢ Θεσσαλία θὰ ἦταν ἴσως παρακινδυνευμένο νὰ θεωρήσουμε σὰν μιὰ οἰκογένεια τοὺς Οἰκονόμους τῆς Αὐστρίας. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ πὼς ἤδη στὴν Τεργέστη ὑπῆρχαν δύο οἰκογένειες, ἡ μιὰ Χιακῆς καταγωγῆς καὶ ἡ ἄλλη Μακεδονικῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκογένεια τῶν βαρῶνων Οἰκονόμου, τῶν ὁποῖων ἡ οἰκονομικὴ παρουσία στὴν Τεργέστη γίνεται σημαντικὴ στὸ δεῦτερο μισὸ τοῦ 19ου αἰ., ἡ καταγωγὴ τῆς εἶναι ἀπὸ τὴ Σέρρες τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Δημήτριος Ἄνδρ. Οἰκονόμου, ἰδρυτῆς τοῦ μεγάλου ἀτμομύλου στὴν Τεργέστη στὰ 1872, πέθανε σὲ ἡλικία 50 ἐτῶν στὰ 1878. (Στὸ Ἀρχ. Ἑλλην. Κοινότητας Τεργέστης· VI Libro Decessi, σ. 122, ἀρ. 713, ὅπου ἡ μνεῖα γιὰ τὸ θάνατό του, ἀναφέρεται ὡς καταγόμενος ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Στὸ V Libro Battesimi σ. 98 καὶ 113, ὅπου σημειώνεται ἡ βάπτισις τῶν δυὸ παιδιῶν του Καλλιρόης καὶ Ἐκτορα, σὰν τόπος καταγωγῆς τῆς οἰκογενείας δηλώνονται οἱ Σέρρες. Ἴσως ὁ τελευταῖος τόπος ἐγκατάστασης τοῦ Δ.Α. Οἰκονόμου, πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ του στὴν Τεργέστη ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. Μᾶλλον λοιπὸν θὰ πρέπει νὰ ἀποκλεισθεῖ συσχετισμὸς τῶν δύο οἰκογενειῶν. (Γιὰ τὴν σχετικὴ ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς κοινότητος πληροφορίαις εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν Ἀρχιμανδρίτη κ. Τιμόθεο Ἐλευθερίου, ποὺ μοῦ ἐστειλε κατὰ παράκλησή μου).

38. Βλ. πρὸ πάνω σ. 156 σημ. 29.

39. Βλ. πρὸ πάνω σ. 156 σημ. 29.

p[assato] con ordine che tanto le casse, secondo —
 che gl'effetti dell'arrestante di Stato gl'ordini
 Valestinlis restino sino ad ulteriore ricevuti.
 ordine, soltanto che le stampe greche
 che si trovano apresso questa Dire-
 zione, come quelle esistenti nelle 3
 casse appresso la revisione de libri
 venghino abbracciate in presenza d'um
 Commissario di Polizia ⁴⁰.

ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑΣ - ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ 9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1942

Στις 29 Σεπτεμβρίου 1941, έπτά ημέρες μετά την άφιξη τής ελληνικής κυβέρνησης και του βασιλιά Γεώργιου στο Λονδίνο, ο Τσουδερός συνοδευόμενος από τον Χαράλαμπο Σιμόπουλο, Έλληνα Πρεσβευτή στο Λονδίνο, επισκέπτεται στο Foreign Office τον Sir Alexander Cadogan, μόνιμο ύφυπουργό έξωτερικών. Το κύριο θέμα αυτής τής συνάντησης είναι ή πρόταση του Τσουδερού για σύναψη συμμαχίας τής Έλλάδας με τή Βρετανία για τή μεταπολεμική περίοδο επειδή, όπως τονίζει ο ίδιος, υπάρχει μεγάλη ταυτότητα ελληνικών και βρετανικών συμφερόντων και πολιτικής. Ο Τσουδερός δείχνει επίσης τήν πρόθεσή του να προσφέρει στη Βρετανία τή χρήση όρισμένων ναυτικών και αεροπορικών βάσεων στο ελληνικό έδαφος. Ο Cadogan άπαντά ότι ή πρόταση αυτή είναι έξαιρετικά ένδιαφέρουσα και άν τò Foreign Office άποφασίσει να τήν ξεετάσει λεπτομερέστερα θα του ζητήσουν να διατυπώσει συγκεκριμένες προτάσεις πάνω στο θέμα αυτό ¹.

Ο Cadogan σχολιάζοντας αυτή τήν πρωτοβουλία του Τσουδερού, ύπογραμμίζει τή σημασία των προσφερόμενων ναυτικών βάσεων για τήν «άστυνόμευση» τής Μεσογείου από τήν Βρετανία μετά τον πόλεμο. Για τò θέμα αυτό θα πρέπει επίσης να ενημερωθούν οί ΗΠΑ και ή Τουρκία. Οί ΗΠΑ όμως δέν είναι γνωστό πώς θα τò αντιμετώπισουν. Όσον άφορά τήν Τουρκία ή προσφορά αυτή θα πρέπει να συνεκτιμηθεί με τήν άπαίτηση που όπωσδήποτε θα προβάλλον οί Έλληνες, συνδυασμένη με τήν πρόταση για συμμαχία,

40. Πρβλ. Άμαντος, ό.π., σ. 144(145) - 150(151).

1. R 8810 F.O. 371/29817 Σχόλιο Cadogan 29 Σεπτεμβρίου 1941.